اجتماعي نظريات

د

ګل پا چا الفت

Ketabton.com

www.ulfat.de

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان	مخ
فکر	1
کاراوعمل	5
له کار سره علاقه	8
عقیده	9
اخلاق	10
تعلیم او تربیت	12
دقضاوت شعور	13
ذوق	14
خیال	15
عشق او حرص	16
دمشرانو عشق	18
یوازېتوب	20
زه او ته	21
سترګې مه پټوئ!	22
دزمانې تغیر	24
برابرنه دی	25
داسلام درد منو!	26
دسبافکر	27
پخوانی ډیوې	27

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

فکر

په هغه تورتم کښې چې شعور او احساس د ړندو په شان امسا ټکوي. هلته چه د شرق و غرب امتياز نشي کېداى او هرڅه مجهوله وي. په هغه ځاى کښې چې د اسمان ستوري چاته لورى او لودن نه ښئې او ستر ګه په ستر ګه نه ښکاري.
په هغه وخت کښې چې بې له حيرت او ابها مه بل هيڅ شى نه وي موجود او دقبلې پته نه وي معلومه، سړى به کومې خواته درېږي؟ او کوم لوري ته به سجده کوي؟
په دغسې حا ل کې انسان مکلف دى چه فکر به کوي او هرې خواته چه فکر رهبري وکړه هماغه طرف ته به مخ اړوي او خداى(ج) ته به لاس په نامه درېږي.
په دغه وخت کښې که دى لمر خا ته خواته ولاړ وي ده ته دلمر بنده نه ويل کېږي بلکه دقبلې اهل باله شي.
دده قبله او کعبه په دغه حا ل کښې دمشرق (١) په لوري انتقا ل کوي او په دغسې مواقعو کښې چې انسان هرې خواته دفکر په نغوته مخ واړوي دلوى ښتن مخ هماغه لور وي او د خداى کور هماغلته بويه.
په دغه شان موقف کښې که ځلورتنه ځلورو خواو ته د خپل فکر په اشاره او اجازه مخه کړي او ددوه تنو فکر هم په يوه خوا اتفاق ونه کړي، ځلور واړه داسې مثا ل لري لکه چه کعبه په مينځ کښې وي او هريوه يې يوه ديوا ل ته مخامخ ولاړوي.
دلته منطق اوبرهان سړي ته په يقين سره داوايي چې په دې ځلورو وتنو کښې که يوه د قبلې لورى موندلى وي، درې نور خو ارومرو په بله خوا ولاړ دي او غوليدلي دي مګر پاك خداى د ځلورو واړو مختلف او مخالف فکرونه پخپل دربارکښې قبلوي او ديوه لمونځ هم له قبلې نه چپ نه ګڼي.
دلته منطقى قياس د درو تنو په غلطوالى قطعي حکم کوي او په احتمالى ډول ديوه تن دفکر او راى په صحت قايلېږي ځکه چې که دغه ځلورتنه، شرق وغرب، جنوب او شما ل ته نه وي ولاړ بلکه په ځلورو کنجونو درېدلى وي ټو ل په غلطه ولاړدي او يوه هم صحيح لورى نه دى موندلى مګردغه علمي اوعقلي فيصله سره له دغه برهانه اعتبار نه لري او د هريوه فکر حق ګڼل کېږي ځکه چې په دغه حين کښې له انسان سره بې له فکر کولو او تحرى څخه بله وسيله نشته او هيڅ يو د بل د فکر په منلواو قبلولو نه دى مکلف، که په دوى کښې يوتن ډېر هوښياروي هغه نور د خپل فکرپه پيروى نشي مجبورلى او نه هغه بل داکولى شي چه ده ته به يوه خوا حقه معلومېږي اوسره له دې به د بل په فکر پسې درومي اوکعبه به د بل په نظر ګوري.
دلته د هريوه فکري او عقلي تکليف همدغه دى چه پخپله فکر وکړي او له خپل فکرنه کار واخلي.
په اسلام کښې د ځلورو مذهبونو حقانيت په همدغه اساس بنادى او هغه فکرى اختلاف چه د ځلورو امامانو مينځکښې موجود دى د هېڅ يوه دفکر حقانيت نه سلبوي.
له دېنه انکار کېداى نشي چې دانسان فکر قاصر اوضعيف دى، دده په نظرکښې يوشى په بل راز معلومېږي په ډېرو شيانوکښې انساني فکر غولېږي، سهوه کېږي او غلطېږي مګرسره له دې لوى خداى پخپل حق اوصحيح کتاب کښې هرهر ځاى انسان ته دتفکر او تعقل امرکوى او هغه څوک چې فکر نه کوي ملامت بولي.

(٥) دلته د افغانستان د قبلې لورى په نظر کې نيول شويدى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدغه ځایه مونږ دفکر د ازادۍ په ضرورت پوهېدلی شو او په اجتماعی مسایلوکښې فکرکول اوفکرښکاره کول یو ډېرضروری امرګڼو.
مونږ باید فکر او د فکر خاوندانو ته موقع ورکړو چې خپل کاروکړی او خپله وظیفه په ازادانه ډول اجرا کړي.
دنن ورځې دیموکراسي هم انسان ته همدغه توصیه کوي چې هرڅوک باید خپل اجتماعي افکار او نظریات څرګند کړي او فکر ونه مختنق نشی.
که څوک کوم نا اشنا او نوی فکرښکاره کوی څوک دا حق نه لري چې هغه له ستونی کلک ونیسي اوملامت ېې کړي ځکه چې هرفکر اروmro حق نه وي او حق ته نشي رسیدلی، هر سړی په دې مکلف هم نه دی چه هر ګوره به پخپل فکرکښې حقیقت ته ځان رسوي اوهیڅکله به نه سهوه کېږي، مګر دا د هر یوه وظیفه ده چه فکر به کوي او حقیقت به لټوي.
مونږ به فکرکوو او په حقایقو پسې به ګرزو که ورسېدو دوه اجره دي او که سهوه شوو نو فکرکو ل پخپله یوښه کاردی او انسان له غفلته پرې خلاصېږي.
د دنیا ډېرلوی مفکرین اومشهورپو هان ډېر ځله پخپل فکر کښی سهوه شوي او غلط افکار ورځنې پاته دي چه انسان دبدبختۍ خواته روانوی مګرسره له دې دفکر ازادۍ یو ضروري امردی.
که څوک ووائي چې انسانانو په دنیاکښې ډېر بدبد کارونه وکړه او ډېر ضررونه او فسادونه ېې انساني جوامعوته ورسول، راځئ چه دغه نسل قطع کړو او انسان پرې نږدو چه دې دنیاته راشي دا خبره عیناً داسی معلومېږي لکه چه سړی دفکر غلطی او اضرار په نظرکښې نیسي او د فکر آزادي سلبوي.
دوی دومره فکر نه کوي چې دانسانی جوامعو ورکول ددی دپاره چې دوی ته ضرر ونه رسېږی یا دوی چاته ضررونه رسوي څومره غلطه خبره ده.
دفکر مختنق کول او محوه کول دانسانیت په ستونی پښې اېښودل او انساني جامعه د حیوانیت خواته رابلل دی.
مونږ بایدفکر وکړو او بې فکره نشو، دفکر ازادي که د خاینانو، غدارانواوریا کارانو دپاره ضررلری دیوه ملت دپاره ډېرمفید معلومېږي او دسړيتوب ترقی ورپورې موقوفه ده.
که فکرونه آزاد شي او هرڅوک خپل نظریات ښکاره کړی شي مفکرین او فکری مشغله پیداکېږي دغه دمملکت مهم مسائل چې اوس په کښې فکرونه ګنګس اوحیران دی او د مشکلاتو علاج رانه ورک دی اصلی علت ېې همدغه دی چې په کلونو کلونو فکرونه ایسار شوي او مختنق شویدي، له دغسی محبوس او مقید فکرنه د حل لاره غوښتل هېڅ معنی نه لري.
مونږ اوس پخپل مملکت کښې لوی لوی خلق لرو او عالمان هم شته مګر دفکر خاوندان ورته نشوویلی ځکه چې دوی فکر نشوکولی اوفکر ېې نشو ښکاره کولی. دلته دتفکر مشق او تمرین چانه دی کړی او ددې ورزش دپاره خلق نه دي تربیه شوي، دلته ډېرو پو هانو دډېرو ناپوهوخلقو خبروته ښه ویلي او د دې په ځای چه څوک له چانه فکروغواړي کورکورانه تسلیم اواطاعت غوښتل شویدی، پدې ځای کښې پوهان مجبور شوي دي چه ددین او مذهب مخالف ته ددین حامی ووائي اوتل دزورورو فکروستائي، څوکاله دمخه چاپدی هېواد کښې ښو ته ښه او بدو ته بدنشو ویلی، څوک چه دفکر اوراېي خاوندان بلل کېده په زندانو نوکښې واچول شوه اوفکرونه پکښې مضمحل شوه اوس دنیا بل راز شوه او ددې عصر کارونه له مونږ نه فکر غواړي او دپخوفکرونو تقاضاکوي، مونږ اوس مجبوریوچه فکراو د فکر خاوندان پیداکړو یعنی دفکرکولو مشق اوتمرین وکړو، ددې مشق دپاره میدان اوغولی په کاردی چه هغه جراید اومطبوعات دي مطبوعات باید ازاد وی او ازاد فکرونه پکښې ځای پیداکړي پدې کارکښې ډېرې فایدې دي او دغه ازادی زمونږ دپاره ډېره ضرورده اوس زمونږ په مغزوکښې فکرونه وچ شوي او لکه هغه جنین چه ډېره موده د مورپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګيږه کښې مړياته شي او نشي متولد کيدای مونږ هم دفکرپه توليد قادر نه يو، که چيري دجرايدو او مطبوعاتو ازادی ديوه قانون له مخې پيداشوه له دماغونونه به څه وزيږي اوسرګرداني به ورکه شي.

هريوبه دخپل فکر په صحت او غلطی پوه شي ځکه چه فکر ازادشي انتقاد هم ازادېږي او هرڅوک ښو ته ښه او بدوته بدويلی شي.

دغه دفکرمشق اوتمرين به په فکر کښی قوت او رشد پيداکړی، زمونږ مفکرين به په اجتماعياتو، اقتصادياتو اوسياسياتوکښې سمې اوصحيح لارې ومومي اوزمونږ مشکلات به خدای(ج) حل کاندي.

مونږ به دسمو او صحيح فکرونو قدر وکړو او دفکر خريداران به په وطن کښې پيداشي، مفکرين به علم اوعرفان ته راغب شي چه دعلمی تتبعاتو په رڼا کښې ښه فکرونه ومومي اوښې لارې وپلټي.

که فکر ازاد شو هرڅوک به دخپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.

عدالت په همدغه وسيله په يوه مملکت کښی قايمېدلی شي اومظالم ورکېږي مونږ بايد مظلوم ته داحق ورکړو چه دظالم ظلم اود خاين خيانت بيان کړي او حق وويلی شي، همدغه شی دفکر ازادي بلل کېږي او ډېر اصلاحات پرې مرتب کېدلی شي، که فکر ازاد شو دلته به اخلاقی شجاعت اواسلامي جرئت او حقانيت پيداشی بيا به ظالمان ددغومره ظلم او خاينان ددغومره خيانت جرئت نشی کولی او هرڅوک به خپله چاره په اوبوکښې ويني.

فکر او قلم چه هر څومره ازاد شي هغومره اعما ل اوافعا ل مقيد کېږي او قوانين تطبيق پيداکوي يعنی له اصولو اوقوانينو نه خلاف څوک څه نشي کولی او هرسړی پخپل عمل اوکردار کښی محتاط وي.

په هرځای کښې چه ښوته ښه اوبدوته بد نه ويل کېږی هلته ښه اوبد مشتبه کېږي او امتياز يې له منځه ځي، په دغسی ځايوکښې دظلم او خيانت دپاره زمينه مساعده کېږي او عدالت مري، دهمدی لامله په اسلام کښی حق ګوئي اوظالمانو ته حق ويل ډېر لوی عبادت اوفضليت ګڼل شوی او له هرڅه نه زيات اجراو ثواب لري.

داسلام په ارکانو کښی دژبې اقرار او دزړه تصديق دواړه ضرور ګڼل شوی او ددی خبرې همدغه معنی ده چه بايد سړی خپل عقايد او افکار ظاهر کړي او دافکارو د اظهار دپاره زمينه مساعده کړي. هغه څه چه په زړه کښې وي او په خوله نه ويل کېږي محوه کېږي او مري، همدغه وجه ده چه په غيرديموکراسی مملکت کښې افکار او نظريات نشوونمانشی کولی او دفکر خاوندان نه پيداکېږي.

دديموکراسۍ او دکتاتورۍ په بحث کښې ځينې پوهان وائي په دابتدائی اوبې علمه ملتونو کښې يو ښه دکتاتورپه کاردی چه پخپل فکراوخپله اراده د مملکت دپاره کاروکړي او بې له دېنه چه دچافکر ته وګوري اوله چانه فکر واخلي پخپله نظريه روان شي او پيشرفت وکړي، دوی پخپل بيان کښې دايو شرط زياتوی، چه دکتاتوربايد دځان دپاره کارونکړي اووطن خواه و ملت خواه يوسړی وی ددې نظريې خاوندان دلايل هم لری اووائي په کوم هيواد کښې چه عمومي فکر ړوند اوکوڼ وي، دخير او دشر تميزيه ښه شان نشي کولی او پخپل بهبود نه پوهېږي هلته که ديموکراسی رايجه شي مملکت دانحطاط خواته درومي او پرمخ تګ ئي له عقله لری خبره ده.

دانظر يه زمونږ په وطن کښی دډاکتر اقبا ل له اشعارو او ځينو نورو مفکرينوله اثارو اقتباس شوېده مګرددنيا ډېر پوهان په هرځای اوهروخت کښی ديموکراسي اود افکارو ازادي له بل شان حکومتونو غوره ګڼي او دديموکراسۍ او دکتاتورۍ په باب کښی وائي((دمېلمستيا ډېره خرابه کوټه دانتظار له ډېري ښې کوټې نه بهتره ده))

په دې باندې بايد سړی اعتراف وکړي چه هرفکر حق نه وي او ډېر ځله د ډېرو کسانو فکر هم خطاکېږي نوديوه دکتاتور فکر به څنګه هروخت اوپه هر ه مسئله کښی له سهو او خطانه خلاص وي.

دامکنه ده چه دډېرو پوهانو اوهوښيارانو دفکرپه مرسته حق او حقيقت ته ورسيږو مګرپه يوه فکر باندې هر وخت دحقايقو کشفول امکان نلري.

ديوه مجتهد او امام په حق کښې هم داخبره منل شوېده چه شيخ کله سهوه کېږي او کله حق ته رسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیوه سړي فکر او دډېروفکر هېڅکله یو راز قیمت اویو حق نشي پیداکولی که یوتن فکروکړي او فکرېې له عقل اوقیاس سره برابر هم وي بیاهم داجتماع یعنی دډېرو خلقو د فکر په مقابل کښې ضعیف دی او دجماعت فیصله دفرد له فیصلی نه قوت لري، پدی خبره کښې هېڅ تردد نه دی پکار چه دیموکراسی. اوشورائي اصول هرګوره ښه دي او په هغه ځای کښې چه هرڅوک دفکر کولو اوفکر ښکاره کولو حق لري او کارونه دجماعت په فکر کېږي هلته دعدالت امکان له هغه ځای نه زیات موجود دی چه یوفکر حاکمیت او تسلط لري او ټول کارونه دیوه سړي خوښې ته سپارل شوی وي، دیوه سړي فکر د اعتماد وړنه دی، انسان سره له دې چه خدای ډېر فضایل ورکړیدی بیاهم یوازې په انفرادي صورت یو ضعیف متحیر اومتر دد مخلوق دی چه پخپله هم پخپل فکر باندې اعتماد اوتکیه نشي کولی اوپه هرشي کې داجتماع شاګرد دی او د جماعت له تاثیر لاندې دی.

زمونږ دابحث یوه باریکي لري چه ظاهراً د تناقض رنګ پیداکوی ځکه چه کله د فرد فکر ستایو او حق ېې ګڼو، کله ورته قاصر اوضعیف وایو او عدم اعتماد پرې ښکاره کوو د همدې لامله د جماعت فکرمرجح او غوره ګڼو مګرکه څوک دقت وکړي هغه پوهېږي چه دفرد فکر سره له نیمګړتیا او قصوره د خیر و شر، دښو اوبدو ممیزدی، که سړی سل ځله پخپل فکر کښې غلط شي بیاهم باید په هره خبره کښی فکروکړي اوفکر پرې نږدي.

فکر دانسان یوداسی ملګری دی چه که هرڅومره سهوې اوغلطې ورځنې ووینې اوډېر تاوانونه وروسوی بیاهم لاس ورځنې ناخلی اوپه هره خبره کښی ترینه سلا اومشوره غواړي، داچه مونږ د یوه سړي فکر دنورو افرادو دفکرپه مقابل کښې نه منو معنی ېې دانه ده چه د فرد فکر ته اعتنا نلرو بکه معنی ېې همدغه ده چه د فرد فکر ته زیاته اعتنا لرو، که مونږ دیوه سړي فکرته هرڅه وسپارو معلومه خبره ده چه دبل فرد او دنورو افرادو فکرته څه اهمیت نه ورکوو او په احترام ورته نه ګورو.

ځینی داسی افراد شته چه پخپل غلط فکرډېر ټینګ درېږي او دبل صحیح فکر ته نه وراوړي، دهمدی لامله وایو چه دیوه مملکت کارونه بایدپه یوه فکر اجرانشي او یوه فکر ته هرڅه ونه سپارل شی.

دهرسړی فکر دهغه دتصوراتو اوشغل و مصروفیت له تاثیرلاندې وي او واقعات و حوادث، تلقینات او تبلیغات فکررا اړوي، حب او بغض، خوشبیني او بد بیني د فکرپه بدلون کښې ډېر دخل لري.

دیوه سړي فکرچه یوې خواته متوجه شي په هغه خواکښې ډېر باریک شیان هم وینی مګرپه بله خواکښې ډېرواضح شیان نشي لیدای یاېې نشی منلی نوهرکله چه څوتنه په یوه موضوع کښی فکروکړی او هریو د مختلف نظر خاوندوي نوموضوعاتوته له مختلفو خواؤ کتل کېږي او ټول اطراف اوجوانب سنجول کېږي، ددغو ټولو فکرونوله مقارنې اومقابلې څخه یوه معتدله فیصله په لاس راځي اوله انفرادی فکر څخه افراط او تفریط ورکېږي.

مونږ باید د هر فردفکر ته په احترام وګورو اوپه حق ورته قایل شو، دهېچا فکرېې له قوي اومنطقي دلایلو دبل دفکر تابع ونه ګڼو او دا و نه وایو چه یودې دبل په فکرېسې په پټو سترګو اوېې دلیله روان شي مګردفکرونو شریکول او د فکر تول یوه ضروري خبره ده او دمنطق وبرهان یا صحیح استدلال په مقابل کښی له خپل فکره تېرېدل اودبل فکرمنل په کاردی.

داشتباه په وخت کښې چه له څوتنو نه قبله ورکه شي هریو به پخپل فکر یوې خواته درېږي مګرکه له یوه سړي سره قطب نما یا کومه داسې صحیح اله موجوده وي چه لوری اولودن معلوموي هلته به هر څوک هرطرف ته مخ نه ګرزوي.

په فکر کولوکښې بایدله دقت اوتعمق نه کار واخستل شي، ډېر خلق وي چه فکر ېې یوې خبرې ته ډېر ژررسېږي اودچا خبره په نیمه پوهېږي مګرپه مسائلو سطحي اوسرسري تېرېږي دغسې کسان په رشتیا چه په نیمه پوهېږي او پوره نه دي پوهېدلي، دیو عالم او بې علمه په فکر کښې همدغومره فرق وي چه دهغه په فکر کښې دقت موجودوي او ددې بل نظر برسېره او څرښنده تېرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکربايد له فعل اوعمل سره تماس او تعلق ولرى او دتجاربو په محک بې صحت او سقم معلوم شي، تجربه په حيات کښې ډېر تاثير لري او پس له کړو او کارکولو لاس ته راځي، هرکله چه افکار عملي شي اوپس له تجربې نه بې صحت معلوم شي هغه وخت دعلم درجه مومي اوقوت پيداکوي.

چه لـه لـرې سـړى کانـدي سنجشـونه کارتـه نـه رانـږدې کېـږي کـړي فکرونـه

لـه دې فکـر اوسنجشـه پيـداکېږي دماغونوکښـې سودازړوکښـې غمونـه

بـې لـه فکـر ه چـه خـوک کـار کـړي خوشـې زيـار کـړي

چـــه بـــې کـــاره کـــړي فکرونـــه ځـــان خـــوارکړي

چـــه عمـــل اوفکريولـــه بلـــه بيـــل شـــي

عمـــل خوارشـــي فکـــر ورکـــه ســـمه لارکـــړي

کاراوعمل

وروسته له فکر کولوکار اوعمل په کاردى، بې عمله فکراو بې فکره عمل يو هم سمه او صحيح نتيجه نه لري، فکر د همدې لپاره دى چه سړي ته کار او دکارسمه طريقه وښئي، د انسان صلاحيت اوقابليت دکار اوعمل له مخې معلومېږي.
تقوى او عدالت، ظلم او فسق دانسان په اعمالو اوکردار کښې ځان ښئي.
له ښه فکر نه ښه اراده او له ښې ارادې نه ښه عمل پيداکېږي ځکه کار اوعمل ته د فکر نتيجه اوغايه وايو او اصلي مقصد بې بولو.
فکر پخوا له عمله ديوه مړى مثا ل لري اومفکوره په عمل ژوندى کېږي دفکر صحت او غلطى پس له کار او عمله معلومېږي هغه فکر چه عملي کيداى نشي څه قيمت نه لري.
خوک چه فکر کولى شي اوکارنشي کولى هغه لکه ګوډ اوشل داسى دى چې هيڅ ځاي ته نه رسېږي اوپه هروخت کښې بل ته محتاج دى.
هغه چه کارکولى شي اوفکر نشي کولى د ړندو مثا ل لري چه لياره نه ويني او په لياره تللى شي.
کاردانسان هغه اقتدار ځرګندوي چه دلوى ښتن له قدرت څخه فيض اوبرخه لري اوانسان ته د خلافت حق ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنطق پوهانو انسان په نطق (عقل) اوفکر له نورو حیواناتو بېل کړی مګر که نوي اصطلاحات جایزوګڼل شي نوپه کار او فعالیت بې ببلول بهتر دی.
د ځمکې په ټولو ژوو او حیواناتو کښی انسان یوفعا ل اوکاریګر مخلوق دی چې دده په کارونو اوفعالیتونو دادنیا معموره او ودانه ده، دغه لوی لوی ښارونه او لوړي ماڼۍ، دغه دکار فابریکې او ماشینونه دغه سمسورباغونه او شنه فصلونه،دغه لوی جهازونه داورګاډی او طیارې د انسان دفعالیت اوکار شوا هد دي چې انکار ترېنه نشي کیدلی.
پاک خدای په کار او فعالیت کښي د خلقت او ایجاد قوت اېښی دی او داسې څه ترېنه پیداکېږي چې دمخه بې تصور هم نشی کېدای.
دا ممکنه ده چې دریابونه وچ شي، دغرونو کاڼې تمام شي، دپادشاهانو خزانې تشې شي، په معادنوکښې څه پاته نشي او هرڅه خلاص شي مګر هغه څه چه دکاراو عمل په کڅوړه کښې دی هغه تمامېده نه لري او وخت په وخت نوی شیان ترې را اوزي.
دانسان اصلي اوحقیقي ثروت کاراو دکاراستعداد دی،په همدغه شی انسان هر څه پیداکوي او له جهانه ددنیا او اخرت استفاده کوي انسان د کار او فعالیت په مرسته مړه مواد هم په کار اچوي او د ژوندیو شیانو کارترېنه اخلي، دغه ماشینونه چې ده په حرکت راوستلي دي او شپه ورځ کار کوي دا خبره ثابتوي چې انسان په نورو شیانو کښې هم دکار اوفعالیت استعداد پیداکولی شي.
دانسان په قدرت کښې دانشته چې بې روحه شیان ژوندی کړی مګر داکولی شي چې له ژوندیو شیانونه پکښې زیات قوت او ګرندیتوب پیداکړي او په هواکښې بې وګرزوي. په کار باندی آثار او نتایج مرتب کېږي او ددنیا اواخرت پنګه همدغه شی دی. .
صالح عملونه اوښه کارونه د خدای په دربارکښې ډېرقدر لري، او په مثقالونو خرڅېږي. په فعالیت اوکار کښې پاک خدای دومره برکت اېښی دی چې سړی ورته په یوه معین مقدار او معیار نشي قایلیدلی، داکیدای شي چه دکار او زیار په اثر له یوه زړي نه سمسو رباغونه جوړشي اوله لږ و دانونه خواړونه پیداشي.
دانسانانو په کار اوعمل غرونه سوري شوه، بیابانونه زرغون شوه، په دریابونو کښې لارې جوړې شوې هوا او فضا له پښو لاندې شوه، دځمکی له سینې نه پټ شیان راووتل او داتوم بمونه پیداشوه.
که اوس هم څوک د کارپه قوت او قدرت نه قایلېږي هغه به ډېر بې شعوره وي.
دانسان په مټ او بازو، زړه او دماغ کښې د کار او عمل یو دا راز قوت اواستعداد موجود دی چه له هر څه نه هرڅه جوړولی شي او په عناصر وکښې تغیر اوتحو ل راولي.
دانسان په خوارقو او اختراعاتو کښې کارډېره مهمه اوستره برخه لري.
ددنیا له ایجادنه تراخرته پورې په دغه اوږده او طولاني سفرکښې د انسان دلارې توښه اوپانګه همدغه دکار او فعالیت قوت او طاقت دی چه ورځ په ورځ بې اثراو برکت زیاتېږي او په دغه څوری کښی هیڅ نقصان نه راځي.
په کوم هېواد کښې چه دکار اوعمل خاوندان موجود دي هلته دانسانانو جونګړې او کنډرې په عالي قصرونو او لوړو ماڼیو بدلې شوي دي، هلته دسیندونو مخه نیول شوی او دانسان په خوښه بې مجراپیداکړیده، په هغه ځای کښی غرونه او رغونه شق شوي او ډېر پېچومی اوار شویدي، هلته په سرکونو باندې دخرو او غویو په ځای اورګاډی او موټرونه چلېږي او په حیات کښی سل راز ه راحت او سهولت لیده شي.
بیکاره اوبی فعالیته انسانان اوس هم په سمڅو اوغارونو کښې استوګنه لري او د حیواناتو څرمنی اغوندي د هغوی خوراک او س هم دغرو بوټی دی او له وحشیانونه دژوند په لحاظ ډېر لږ فرق لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار دانسانانو ډېر مشکلات او احتیاجات رفع کوي او ډېرې اسانۍ پیښوي مګر د ا هله چه له کار سره فکر او عقل ملګری وي او یو له بله مرسته وکړي د پوهانو او نا پوهانو کار دفایدې او نتیجې په لحاظ د ځمکی او اسمان قدرته فرق لري، هغه کارونه چه فکر اوعقل پې نه خوښوي دګټې په ځای زیان اوضررلري.

په کاراو عمل کښې باید اشتراک او اجتماعي تعاون موجود وي ځکه چه انفرادي فعالیت ډېر لږ منافع لري او لکه انفرادي محدود تجارت سر ګرداني پې ډېره اوګټه بې لږه وي، یو سړی داکولی شي چه دحیات او ژوند له لیارې یوازې واړه واړه کانې لرې کړي مګرهغه پیچومی چه په دغه لاره کښې موجود دی د ډېرو خلقو مشترک فعالیت اوګډه سعیه غواړي، داپیچومی هغه وخت او اړېږي چه ټول ورته متوجه شي او په ګډه کاروکړي.

تر څو چه په یوه ملت کښی اجتماعي همکاري پیدانشي د حیات لوړې ژورې نه ورکېږي اوپوره راحت او سهولت نشي پېداکېدلی.

موږ باید اول دفکر اوعمل موافقه حاصله کړو اوبیا دډېر افرادو فعالیتونه متفق کړو چې یوې سمې او صحیح نتیجې ته ورسېږو.

وایي چه په یوه وچه بیدیاکښې یوشل او یوړوند یو ځای شوه، هلته اوبه نه وې، سېوری نه و، ډوډۍ نه و او د دواړو ژوند په خطرکښی و.

ړوند لیاره نه لیده او نه پوهیده چه کومې خواته ودانی اوابادی ده؟

شل ته لوری او لودن معلوم و مګر تللی نشو او پښې پې نه وې.

دوی دواړه وروسته له مفاهمی او موافقی نه په دی راضی شوه چې شل ړانده ته ورپه شاشي، دی به هغه ته لیاره ښئې او هغه به ځي.

په دغه ډول دواړه ودانۍ اوابادۍ ته ورسېدل اویخې اوبه توده ډوډۍ پې پیداکړه، که دغه شان دعمل اشتراک اوګډ فعالیت پیداشو شل او ړوند هم یوځه کولی شي او یوه ځای ته رسېږي که هر یوبیل بیل کوشش کوی یو هم له دې بیابانه ژوندی نشي وتلی اوپه لوږه تنده کښې پاته کېږی.

دیوه ملت دپېشرفت او سعادت لپاره دفکر اوعمل اشتراک ډېره صحیح نسخه ده او ډېر مشکلات پرې حل کېږي.

کارونه د نتیجې اوفایدې په لحاظ په دوه ډوله دي:

یو هغه کارونه دي چه نتیجه پې ژر لاس ته راځي اوګټه پې په لږ وخت کښې معلومېږي، ځینې نورداسې دي چه نفع او فایده پې ځنډ غواړي اوپس له ډېر انتظاره پې نتیجه راوزي.

ددی دواړو کارونو مثا ل داسې دی لکه ځینې حیوانات یا نباتات چه په لږ وخت کښی لوئېږي اوپه لږ وخت کښې نتیجه ورکوي، ځینې نورپه ډېر وخت کښې کما ل ته رسېږي اوثمره پې پس له ډېر وخته څرګندېږي.

یو چرګوری په څو ورځو کښی له هګۍ راوزي او په څو میاشتو کښې په هګیو راځي او ډېر بچې راوړي یوه اسپه پس له څو میاشتو یوبچی راوړي او هغه هم پس له ډېرو مباشتو دسپرلي کېږي او ډېر انتظار په کاردی چه یوسړی یوه ځای ته ورسوی.

همدغه شان یو حیوان په څومیاشتوکښی بلوغ او کما ل ته رسېږي او یو انسان پس له ډېر و کلونو رشد او ځلمیتوب ته رسېږي نو هغه نتایج چه پس له ډېر وخته په لاس راځي له هغو نتایجونه ستراو مهم دي چه په څو ورځوکښې حاصلېږي کارونه او اعما ل هم دنتا یجو او فوایدو په اعتبار ځېنې آني اوځینې ځنډنی دي.

څنګه چه علاجونه او چارې په فوري او اساسي علاجونو بېلېږي او بی له یوه فوري او آني ضرورته موږ دخپلو رنځورانو اساسي علاج ته متوجه کېږو، باید کارونه هم په اساسي ډول شروع کړو او هغه کارونه چه پس له ځنډه ځنډنی فواید لري له نظره نه غورځوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم ملتونه چه کارته دآني اوفوري منافعو په لحاظ ګوري او نتايجوته انتظارنشي ايستلى هغوى له لويو او مهمو منافعو محروم دي اوتل بې په چرګو او چرګورو نظر وي هغوئ ددى په ځاى چه د څوکالولپاره اساسي پلانو نه طرح کړي او هغه عملي کړي شپې او ورځې په نظرکښى نيسي او د چا خبره خپلې شپې تيروي.
هغوى په دې باندې ښه نه دي پوه شوي چه دملتونو عمرلکه ديوه فرد عمر لنډ او محدودنه دى چه په دغسې لنډو پروګرامونو سرته ورسيږي او انې ګټې په نظرکښى ونيسي.
هرکله چه يو دهقان تخم کري او نه مياشتې وروسته حاصل اخلي يوملت بايد داسې تخمونه هم وکري چه شل ديرش کاله يايو قرن او دوه قرنه وروسته نتايج ورکوي او فوايد بې ظا هريږي.
دديموکراسي حکومتونو او استبدادي حکومتونو يوفرق همدغه دى چه په کوم ځاى کښې چه ملى شوراګانې موجودې وي او د ملت وکلاٴ دملت خيرو شرسنجوي نود ملت عمر او پايښت په نظرکښې نيسي او دنقشو طرحه کولو په وخت کښې دملت عاقبت او آينده سنجوي مګر يو مستبد حکومت چه هرڅه کوي خپلې شخصي ګټې ته ګوري او د خپل عمر په احاطه کښې د ځان ګټه لټوي. مونږ بايد په اجتماعي امورو اوکارونوکښې اساسي بهبود له نظره ونه غورځوو اولوټه اينبودل او تيرېدل په هيڅ کار کښې غوره نکړو او يو فرد دا نشي کولى چه په خپل کار او عمل کښې سل کاله وروسته په نظرکښې ونيسي، يوملت خو بايد خپله اينده اوراتلونکى نسل هير نکړي اوداسى کارونه وکړي چه لمسو او کړوسو ته بې هم نفع اوفايده ورسيږي او د ودانې اساس بې ډير ټينګ اومتين وي، هر کله چه يو سپين ږيرى دهقان په اخرعمر کښې نوى نيالګى ږدي چه روستنى بې سيوري ته کښيني او ميوه بې وخوري يوملت به ولې داسې کوي چه لکه يو دکاندار هر وخت ځانته له بازاره مېوه واخلى او دباغ جوړولو په فکر کښې نه وي.

له کار سره علاقه

په کتابونوکښې بې راوړيدي چه له کارسره علاقه دسړى ټول فکر دکار خواته متوجه کوي او هر څومره چه د کار مينه په زړه کښې زياته شي دانسان په کوښښ کښې هغومره زياتوالى راځي اوکار ښه کيږي.
دا خبره محض کتابي خبره هم نه ده کله که تاسې پخپلو مزدورانو پسې دکار کولو په وخت کښې څارکړى وي دا به درته معلومه شوى وي چه ناراسته لوګرى خپل لورپه لوټه تيره کوي او هيڅ کارنه کوي ځکه چه هغه له کارسره مينه اوعلاقه نه لري او دکار شوق بې په زړه کښې نشته، ډير خلق دي چه سړى و رځنې د حا ل احوال پوښتنه وکړي وائي شکر دى شپې او ورځې تيريږي، نوهغه څوک چه محض دشپو او ورځو تيرېدل غنيمت ګڼي او شکرونه باسي هغه به کار ته په څه نظرګوري اوله کارسره به څه علاقه لري؟
زمونږ ډير ښه مامورين او کار کونکي هغه کسان دي چې په حاضرى ټينګ دي او په وخت کارته راځي که څه هم هيڅ کارنه کوي او قصې کوي.
اکثره خلق چه له اجتماعى امورو سره علاقه ښئي په دې ټکي ډير زوراچوي چه څوک کارنه کوي له کارسره علاقه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که رښتیا ووایو تشخیص بد تشخیص نه دی، خلقو مرض راله پېژندلی دی مګر په علاج کښې نه دی کړېدلی چه له کارسره علاقه څه وخت او څنګه پیداکېږي؟

پخوا له دېنه چه وګړي دتعلیم او تربیت په اثر یو اجتماعی شعوراو احساس پیداکړي او وطن خپل کور وګڼي او د مزدورانو چم ورسره ونکړي مونږ څه کولی شو؟ اودکار علاقه څنګه پیداکولی شو؟ ددې سوال په جواب کښی د هرچا خوښه چه هر څه وایي، زه خو یو ه مهم ټکی ته اشاره کوم او وایم که دلته غړیدونکی او بینا سترګې پیداشوې اوکارته بې کتل اروړرو له کارسره علاقه پیداکېږي او کارونه ښه کېږي، تراوسه پوری خوپه هره اداره کښی له یو آمر اومشر د تفتیش په ډول ننوزي سمدلاسه حاضر ي ګوري او بل هېڅ شی نشي لیدلی تر دې وخته خو مونږ د حاضرۍ اخستلو او حاضرۍ لیدلو نه نه یو اووښتی اوکار ته نه ګورو، په هېڅ اداره کښې هېڅوک په وزګار کښینا ستلو او کارنه کولو له جزا لاندې نه دی راغلی او حاضر ګڼل شوی دی هرکله که د کار مبصرین په کارپسې وګرزېدل او کارته بې کتل، دهر چا پېشرفت او ترقی دکارله مخې شوه او نورشیان له مینځه ووتل له کار سره به علاقه پیداشي او کارته به په مینه او محبت خلق وګوري.

انسان له خپل پېشرفت اوخپلی ترقۍ سره ټینګه علاقه لري که ترقي بې له کارکولو په بل راز ممکنه نه وه او د چا کارنه ورکیده دکارمینه په زړونو کښې ځای نیسي او له کارسره علاقه پیداکېږي.

په هر بازار کښې چه هره متاع ښه خرڅېږي خلق هماغه شی ورته راوړي اوپه هماغه شي پسې ګرزي، که د کارخریداران پیداشوه او کارونو قدر او قیمت پیداکړه د خلقو په مټو کښی به زور او قوت پیداشي او ډېر درانه پېټی به په اسانه اوچتوی، بیا به زړونه دغسې ساړه نه وي او خلق به دتملق او چاپلوسۍ په عوض کارکوي او هرڅه به دکار په لمن کښې غواړي خلق به په دې پوه شي چه کار او زیار لکه یو کامل پیر خپل مرید لوړو مراتبو او مدارجو ته رسولی شي او په کارباندې هر راز کارونه کېږي.

که زمونږ ښارته یونوی کاروان راغی اودکار ښایسته اوښکلې منظره بې خلقوته وښودله بیا به دکار غلامۍ په باداری اوسرداری خپله بڼه بدله کړي او پادشاهان به بې خرېداران شي.

اوس خو کاردنوکرانو او مزدورانو کاردی مګرکه اصلي او حقیقي څیره بې څرګنده شوه زلیخابه بې په مینه او محبت افتخار وکړي او داغلام به .زښت ډېر عزیز شي.

عقیده

له دې حربي ټانکونو نه هغه خوا دډېرو توپونو اوډېرو لښکروتر شا له هوایي طیارونه ډېر پورته یو دا راز قوت لیدل کېږي چه په ټولو قوتونو غالب دی. له دې قوت سره نه اور او نه اوبه مقاومت کولی شي او نه ورسره په توره او علم مقابله کیږی.

داقوت هغه عقیده ده چه انسان هر راز ایثار اوقربانۍ ته تیاروي اوپه ملتونو کښې یو فعا ل عقل، نه وېرېدونکی عشق، فرهادی عزم اوسیلابي حرکت پیداکوي چه هېڅوک او هېڅ شی بې مخه نشي نیولی، که تاسې کوم داسې ملت ګورئ چه هغه په هېڅ شي عقیده او باور نه لري او دهېڅ شي لپاره له سر او ماله نشي تېرېدلی یقین وکړئ چه هغه ملت لکه داوبو ځک ډېر ژر ورکېږي او محوه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د روح خوشحالی او دزړه اطمینان چه سړی یې نه په ما ل او دولت کښی موندلی شي او نه یې دعلم وفلسفې په رڼا کښې څوک مومي نه په لوړو ماڼیو کښې پیداکېږي نه په زیب و زینت او جاه وجلال کښې لیده شي دعقیدي خاوندان یې دعقیدې په لاره کښې په هرقدم کښې مومي او هرساعت یې استقبا ل کوي.

کوم کسان چه نه په دیني اساسانو ایمان لري اونه په اخلاقي او روحاني نوامیسوګرو هیدلی دی، نه یې په نظرکښې ملي شعایرڅه قیمت لري، هغه په هېڅ مه حسابوئ او هېڅ یې وګڼئ.

انسان یوازی هغه چا ته نه وایي چه شکل اوبڼه یې د بنیادمو وي او دانسانانو جامې یې اغوستی وي، هغه اشخاص چه له خوراک او څکاک نه هغه خوا نور څه نه پېژني او له مادي خوندونونه غیر بله قبله اوکعبه نه لري هغه باید د هوا دمرغانو په شمیرکښې راشي چې ددنیا له باغ وبڼ نه میوې او دانې ټولوي، په ګڼو اوشنو بڼونو کښې اوسي او نور هېڅ کار نه لري اود هېڅ کار نه دي.

بې عقیدې خلق لکه دلارو او کوڅو خځلې داسې وي چه هوایي بادونه یې هرې خواته وړي او لوبې پرې کوي، مګر هغه چه عقیده لري او په یوه عقیده ټینګ ولاړدی دهغوی عزم او اراده دومره قوي وي چې د نمرود له اوره هم نه وېرېږي او په خطراتو ډېر زړور ورځي.

دعقیدې پیداکول او ټینګول یوقوي او مقتدر پالونکی غواړي چه عملاً د عقیدې په نشر او تحکیم کښې برخه واخلي او دعقیدې عاشق وبلل شي.

دعقیدې په ټینګوالی او ککلوالی کښې ادبیات ډېره حصه لري بلکه کیدای شي چه عقاید ایجاد کړي او یوملت دځینو شیانو معتقد وګرزوي.

دغه دوطنیت او ملیت مفکوره چه د ځینو اقوامو لپاره عقیده ګرزېدلې ده په اصل کښې ددې عصر د ادب مولود دی اوشعرو ادب په کښې عقیدوي قوت پیدا کړی دی. څنګه چه شعر او ادب عقاید ټینګوي، فلسفه او سیاست په عقایدوکښې ضعف او فتور راولي او له خرافاتو سره یې برابروي د شعر او ادب دا وظیفه ده چه معتقدات او اخلاقي مبادي ټینګ وساتي او په دغسې ذهني روابطو د یوه ملت ارتباط او اتصا ل قوي کړي.

اخلاق

ښایي چه داعنوان د هر چا خوښ نشي او هرڅوک دغه مضمون تراخره ونه لولي مګر زنځورانو ته سړی بېخو نده دارو هم ورکوي او دواګانې اکثره بد خونده او بې مزې وي.

مونږ ډېر سره اوسپین مخونه، غټ څټونه اوقوی وجودونه ګورو چه په راز راز روحي او اخلاقي مرضونو اخته دي او ډاکترانو ته ځانونه نه ښيي.

زمونږ طبیان هم په دغسې نا جوړیو ښه نه شي پوهېدلی اوله مریض نه دطبیب حا ل ډېر بتر معلومېږي.

دیوه ملت دپاره ترهرڅه دمخه داپه کار دی چه خپل اخلاقي شان او وضعیت ته ملتفت شي او خپل زړه او دماغ معاېنه کړي. داخلاقو رڼا زمونږ په هیواکښې لکه دغلو ډیوه ډېره خړه اوکم نوره ده په دغسې تیاره او تورتم کښې د انسانیت اوسړیتوب صفات او خویونه ورکېږي اوسړي ته څه نه پاته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ اوس نژدې نژدې داسې مرحلې ته رسېدلي يو چه بد اخلاق ښه ګڼو اوپه ناوړه خويونو افتخار کوو ځکه چې اخلاقي ذايقه موبايللي ده او خواړه راباندې ترخه لګيږي.

اوس مونږ فريب، چل او ټګی هوښياری بولو، له يوه او بل سره مجامله او منافقت، ښځايه مراعاتونه او د حق ويلو په ځای کښې چوپ کښېناستل مهارت اوهنر ګڼو، صداقت راته دساد ګانو خوی او خصلت معلومېږي اوسخاوت دبدوی او ابتدائي اقوامو عادت شمېرو.

ډېر خلق شته چه له اخلاقي مباحثو څخه مړښت اوبې نيازي ښکاره کوي او وايي هغه خويونه چه پخواستايل کيده اوس نه په کارېږي، مونږ بايد زاړه تعليمونه پرېږدو او په دې اقتصادي عصرکښې د جود اوسخا سندرې ونه وايو.

زه دا منم چه ددې عصر اقتضا په اخلاقو او عاداتو کښې څه تغير پېښ کړی او اخلاقي ذوق ېې څه قدرته اړولی دی.

په دې وخت کښې دصداقت اوسخاوت عناوين د چا توجه نه جلبوي مګر دانشم منلی چه اخلاقي تعليم بيفايدې دی او ضرورت ورته نشته.

ترڅو پورې چه انسان په دروغو شرمېږي، تر هغه وخته چه يو انسان دبل انسان صميميت او ملګرتياته محتاج دی، ترهغه زمانه چې انسان په مينه او معاونت خوشحالېږي او د دوستۍ قدر کوي مونږ به رښتيا او وفا، اخلاص او محبت، ايثار او سخا ستايو او احسان ونېکۍ ته به په ښه سترګه ګورو.

ځينې کسان چه په دوايروکښې کارونه کوي اورسمي وظايف لري هغوی داخلاقو له کتابه يو يادوه شيه غوره کړی او هماغه کافي ګڼي.

دوی ډېر ځله په وظيفه شناسۍ او پاک نفسۍ وياړي او دچا اخلاقي مراعات په ځان لازم نه ګڼي بلکه بې پروايي اوبې اعتنايي ورته ښه معلومېږي او له لحاظ و خاطر سره مجادله ضرور بولی. دا راز خلق سره له جديت اوفعاليته اوسره له دې چه له چا نه رشوتو نه نه اخلي اوله حقه نه تيرېږي خلقو ته ښه نه معلومېږي او په نفرت ليدل کېږي ځکه چه دوی هغه انساني اواخلاقي جاذبه نه لري چه د خلقو توجه جلبوی اوپه زړونو تسلط پيداکوي.

دوی په دې رازنه دي پوهېدلي چه ژوندون يوازې فعاليت او ماشيني حرکت نه دی چه سړی پرې اکتفا وکړي او په نور څه پسې ونه ګرزي.

څنګه چه مونږ په اجتماعي حيات کښې يو دبل لپاره کار کوو او تعاون ته اړيو، يو دبل ترضيې ته هم محتاج يو او ددوستانه علايقو او روابطو په ساتلو ترهغه حده چه اخلاق اجازه راکوي مکلف ګڼل کېږو.

اجتماعي ژوندله مونږ نه داغواړي چه له خلقو سره يو ښه راز اتصا ل او قرابت پيداکړو او د اخلاقو په مرسته په زړونوکښې محبتونه توليد کړو.

ښه اخلاق او ښه خويونه د همدې دپاره دي چه مونږ يوله بله نژدې او په مونږ کښې اجتماعي همدردي پيداکړي.

که دغه انساني جاذبه نه وي موجوده نو دغه کلي او ښارونه چه مونږ په کښې او سو، مونږ نشي راټولولی او د دوه وروڼو ژوند هم ډېر تر يخېږي او بېخونده کېږي.

اخلاق بايد په مونږکښې لورېنه او پيرزوينه پيداکړي، له زړونو اوسينو څخه عنادونه او حسد و کدورت وباسي، ژبه په رښتيا ويلو او حق بيانولو وچلوي او دحرص اوشهواتو مخه ونيسي.

د يوه ملت اخلاق چه فاسد او خراب شي هغه ارومرو د انحطاط اوتيټوالی خوا ته درومي او له ډېرو بدبختيو سره مواجه کېږي.

په يوه ملت کښې که اخلاقي پابندي نه وي موجوده، هلته قوانين او اجتماعي نظام د مفاسدو او مظالمو مخه ښه نشي نيولی او عدالت ښه نه قايمېږي، هغه خلق چه له ښو اخلاقو تېر شوي دي او اخلاقی تربيه نه لري هلته ډېر فجايع او مصيبتونه ليدل کېږي او انسانان سمه لاره پرېږدي په نفس وشيطان، هوا او هوس پسې درومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته عياشي اوشهوت پرستي، دروغ ويل او حق پټول رواج پيداکوي او دخيرو صلاح مينه له زړونو څخه وزي، په انساني شعوراو ادارک کښې تغيير پېښيږي، دښو او بدو تميز څوک نشي کولی، دفضايلو قدر او قيمت کميږي، صبرو ثبات استقامت او حقانيت په افرادو کښې نه پاته کيږي، هر څوک هرڅه کوي او شرم و حياله سترګو وزي، هغه تقوی او عفت چه انسان له هلاکت او رذالت څخه ساتي ضايع کيږي او افراط و تفريط د عدالت او مساوات ځای نيسي.

ددغو ټولو ملاحظاتو په اثر يوملت بايد خپلې خزانې دومره ټينګې ونه ساتي لکه چې خپل ملي او عالي اخلاق ساتي.

داخلاقو ساتنه ترهرڅه زياته ضرورده، که اخلاق نه و، هيڅ نشته او هيڅ نه پکارېږي. بې اخلاقو ژوند د مريضانو او رنځورانو ژوند دی چه له ډېرو شتو سره بېخونده او بې مزې وي.

دغه راز نا جوړتيا صحيح اديان او ليکوال ورکولی اوکمولی شي او د همدوی کار دی چه لوړ او عالي اخلاق په ملت کښې وساتي او محوه کېدوته يې پرې نږدي.

تعليم او تربيت

چاچه دتعليم اوتربيت ټکی اوريدلی او د دواړو په مفهوم اومعنی کښې يې غور او دقت کړی دی هغه پوهېږي چه تعليم بېل شی او تربيت بېل شی دی.

علم په ټوله نړی کښې تقريباً يو راز وي مګر تربيت په هرملت او هرمملکت کښې بل راز کيږي. علم په لږ وخت کښې ديو څه کتابونو په ورلو او ترجمه کولو له يوه ځايه بل ځای ته نقل شي مګر دتربيت انتقا ل عمرونه اوډېر وسايل غواړي.

دعلم ښودنه د يوه ملا او معلم کاردی، مګرتربيه کو ل دمحيط او جامعې، دمور اوپلار، دکوراو کورنی، ديوه قايد او مرشد وظيفه ده.

علم په الفاظو اوکلماتوکښې ځای لري مګرتربيت په عمل اوکردار کښې ځان ښئي.

دغه راز تعبيرات زښت ډېر دي اوسړی کولی شي چه دتعليم اوتربيت راز راز تعريفونه وکړي او بيل بيل لفظونه ورته په هره ژبه کښې پيداکړي. تعليم ته ښودنه يا پوهونه ووايي او تربيت روزنه اوپالنه وبولي، هغه آسان او دا ګران کار وګڼي. دمدنيت او تهذيب، اخلاقو او عاداتو اساس تربيت وبولي او په اختراعاتو او اکتشافاتو کښې علم ته زياته برخه ورکړي.

دا کېدای شي چه ديوه سړی فهم او ادارک، پوهه اوهوښياري زياته وي، کتابونه يې ډېر لوستی وي، معلومات يې له مدني اشخاصونه هيڅ کم نه وي مګر دتهذيب اوتمدن په لحاظ په ډېرو ابتدايي مراحلو کښې پاته وي.

يو سړی داکولی شي چه دمعلوماتو او نظرياتو په اعتبارد خپلې جامعې اومحيط له عمومي سطحې ډېرلوړ شي، خپل لباس اوخپل ظواهر بل راز کړي مګر خپله محيطي او نژادي تربيه هغومره نشي اړولی او هغه ترقي چه په هغه خوا کښې کوي دلته يې لسمه برخه هم نشي کړای.

رښتيا وايي چه ځنګه غر هغسې يې کربوړی، که يوسړی هر څه وکړي او سل رازه صابون په ځان ووهي بيا هم دخپل هيواد تربيوي رنګ له ځانه نشي لرې کولی اوخپله ملي تربيه نشي اړولی.

ښايي چه تاسې په غرونو کښې له سمې نه ښه ښه ملايان پيداکړئ چه دکتاب په حاشو اونکتو به ډېرښه پوهېږي، په منطق او فلسفه کښې به يې شهرت لرې ځايوته رسيدلی وي مګر وضعيت ا و ناسته ولاړه به يې دغره والو وي او په اخلاقو او عاداتو کښې به له هغوئ نه څه ډېرفرق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه به په ښارونوکښې ډېرې شپې تېرې کړی وي، علم به يې له سمې او اوارې نه غره ته خيژولی وي مګر دښاروالو او سمه والو تربيت به يې له ځانه سره نه وي وړی. ډېر پوهان به وي چه په ډېرو دقيقو علمي مسايلو به پوهېږي مګرکوم نواقص او عيبونه چه د محيط په تربيه کښې وي هغه به نشي ليدای اوپه دې باب کښې به له عوامو ډېر فرق نه لري.
دلته هغه مشهوره قصه رايادېږي چه دپښتنو په سيمه کښې دوه غرونه دي يوته ايلم او بل ته دوه سری وايي، څه خلق چه دايلم په لمنه کښې اوسي هغوی خپل غرجګ ګڼي، څه نور چې د دوه سری په اړخ پراته دي هغوی وايي دوه سری هسک غر دی.
ددوی په مينځ کښې هروخت په دې خبره جګړه وي اوکله کله په کښې سرونه هم ماتېږي، په دغه ځای کښې کوم وخت يوطالب العلم له خپل استاذ سره دابحث راواخيست چه مونږ ولې ټول عمر په خوشې خبره جنګونه کوو او يوبل ژوبلوو؟ دانا پوهی‌ږ بايد ورکه کړو او داعادات پرېږدو، استاذ هم دده تائيدکاوه او دا جنګونه يې د حماقت او نادانۍ سنداو حجت ګاڼه، په دې بحث کښې له طالب نه وويل شوه معلومه خبره ده چې دايلم غرجګ دی او دوه سری ټيټ دی، دلته دملاصاحب هغه ټولې خبرې هېرې شوې او طالب ته يې په بدو او ردو ويلو شروع وکړه، طالب هم دايلم په غره ټينګ ولاړو او له استاذ سره په جګړه اخته شو.
وګورئ! دوی دواړه دعلم اوپوهې له خوا پوهيدل چه دا جګړه د ناپوهۍ علامه ده مګر د محيط له تاثيره يې ځانونه خلاص نشوکړای اوکه هر څه و، بيا هم يو د ايلم او بل د دوه سری و.
علم او پوهه سړی پوه کولی شي مګر منع کولی يې نشي ځکه چه تربيه په علم باندې غلبه لري. يوسړی داکولی شي چه بل په خبره پوه کړي مګر ښه کولی يې نه شي، انسان په ډېرو شيانو پوهېږي مګر کوی يې نه، پوهو ل دعلم کاردی مګرښه کو ل اوپه ښه لاره بيول صحيح تربيت غواړي.

دقضاوت شعور

ځينې کسان دي چه په خپله پړه نه شي پوهېدلی او تل نور خلک په خپل حق کښې ملامت بولي. دوی هرڅه کولی شي مګر په ځان باندې دملامتۍ حکم نشي کولی او خپله ګناه ورته دنورو له ټوا به ښه ښکاري، دوی په خپل ځان او په خپلو کړو هيڅ قصورنهويني او داسې معلومېږي لکه چې ددوی سترګې د ځان د ليدو د پاره نه وي.
د دوی د ډيوې لاندې هميشه تياره موجود وي او هغه څه چې بايد په ځان کښې وګوري په جهان کښې يې ګوري.
دوی چې په خپل ګرېوان کښې سرښکته کړي او ځانته متوجه شي يوه ذره ملامتي نه شي ليدای مګرچې بل ته متوجه شي ډېر واړه شيان په نظرکښې غټ ورځي او په لږمانه کښې هډوکې پيداکوي ددغسې اشخاصو انساني شعو ډېر کمزوری وي او دوجدان سترګې يې ړندې وي.
دا راز خلک دانصاف او عدالت په پوله هم کله نه وي تېرشوي، او دبل آس له خپل ټټو سره هېڅکله نه برابر وي.
دغسې انسانان چې دخپل عيب او قصور له ليدلو عاجزدي اودغه توان نه لري چې په خپله سهوه او خپل نقصان اعتراف وکړي، دخپل ځان اصلاح هېڅکله نه شي کولی او خپل عيب ورته هنر معلومېږي.
هغه دقضاوت شعور چه په حيوان کښې نشته او په انسان کښې شته سړی مجبوروي چې خپل ښه اوبد وسنجوي او هغه وخت چه دده معامله له نورو سره پيداشي ځا نته تر خځ ونه وهي او ډېره ښه منصفي وکړي.
هغه وخت چې انسان د ځان او دبل په حق کښې حکميت کوي او ځانته دقضاوت په حق قايلېږي بايد خود خواهي او خو د غرضي پرېږدي، د ځان مينه له زړه نه وباسي، د خپل اوپردی فرق ونه کړي، د حق په ستونی پښې کښېږدي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او له حقه څخه تېر نشي، عدالت او حقانيت له انسان نه همدغه تقاضا لري او دقضاوت شعور داغواړي چې انسان به له ځا نه سترګې نه پټوي او په خپل قصور به اعتراف کوي.
زه دانه وايم چه څوک به هېڅکله کوم بد يا ناوړه کارنه کوي، هېڅکله به د چا په حق کښې ګرم او ملامت نه وي او نه به د نفس او شيطان په لار درومي ځکه چه زه په دنيا کښې ديوه معصوم انسان انتظار نه لرم او دانسانانو په هيواد کښې پرښتې نه غواړم، زما آرزو يوازې همدغه ده چې انسان يواخلاقي احساس او دقضاوت صحيح شعور ولري چه خپل نفس هم محاکمه کړى شي اوپه خپله ګناه اعتراف وکړي. کله چه انسان له ځانه سره يوازې کېږي او په خپل ګرېوان کښې سرښکته کوي بايد خپل عيبونه خپل نقصانونه وليداى شي او ندامت وکړي. همدغه پښيماني او ندامت انسان اصلاح کوي او پاک خداى پرې خوشحالېږي.
انسانان هم هغه انسانان ډېرښه ګڼې چه په حق اعتراف کوي او خپله پړه مني، هغه څوک چې ګناه کوي او ځان ګناهکارنه بولي، هرڅوک ورته په قهر اونفرت ګوري او د خداى درحم او مهربانۍ مستحق نه ګڼل کېږي، دانسان اوشيطان فرق همدغه دى چې يو په خپل قصور او پخپله ګناه اقرار کوي او مغفرت غواړي، هغه بل د خپلې سرکشۍ او نافر مانۍ دپاره دلايل پيداکوي او ځان ګرم نه بولي.
دعصيان او بغاوت فرق هم همدغه دى او هغه شى چې له ګناه نه لوى جرم بلل کېږي په خپله ګناه نه قايليد ل او خپله پړه نه منل دى.

ذوق

څوک چه د يوه ښه شعر په لوستلو، ديوې ښکلې نغمې په اروېدلو، ديوې ښې منظرې په ليدلو پخپل نفسى حالت او کيفيت کښى تغير ويني او د خوشحالۍ احساس کوى هغه ته د ذوق خاوند ويل کېږي، او هغه چه له دې ټولو شيانو پټې سترګې تېرېږي او په بې اعتنايې ورته ګوري د بې ذوقو په ټولګى کښې راځي.
د يوه مدنى او بدوى انسان فرق هم د ذوق او حساسيت په اعتبار ډېر ښه معلومېږي.
هغه څه چه يوشاعر او دشعور خاوندېې داسمان په رڼو ستورو، دسپوږمۍ په سپينه رڼا، د درياب په مستۍ، دشنو ښوونو په سمسو رتيا، دبلبلو په نغمو، دښکلو په ناز او خنداکښې ګوري د غرو شپانه اوساده انسانان يې هم وينې مګرپه دواړو يوشان اثرنه کوي او په احساس کښى يې ډېر تفاوت موجود وي.
هغه کسان چه د شعر او ادب له اغېزې لاندې نه دي راغلي او دغه حلال سحر پرې تاثير نه کوي بايد پخپل ځان ووېرېږي اوپوه شي چه انساني احساس يې ډېر کمزورى دى او له ذوق څخه لږه برخه لري.
هغه ذوق چه انسان ته دخوړو اوترو و خوند ښئي حيوانات يې هم لري او مچان هم د خوړو احساس کولى شي مګر هغه بل ذوق چه دلطايفو او محاسنو په خوند باندې پوهيدل دى هغه يو بل شان تلذذ دى چه په خوراکو نوکښې هېڅکله نه موندل کېږي او له شهواني خوندو نه هسک مقام لري.
دا ذوق بلبله دګلزار لورته بيايي اوهغه ذوق کارغه په مردارو پسى ګرزوي. بې ذوقي د انسان لپاره لوى عيب دى اوهغه څوک چه دښو خبرو او انسانى فضايلو په خونداو کيف نشي پوهېدلى له ډېر لوى نعمته محروم دى. هغه چاته چه دزرکو له اوازه درزکو کباب خوندورکوي او د رباب له ترنګه دغورى شرنګ ته زيات خوشحالېږي د هغه په حا ل افسوس او حسرت په کار دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان خلق دوطن له خرابۍ نه د خپلې اشتها په خرابۍ ډېر خپه کېږي اوبې له شخوند وهلوپه خوندنشي پوهیدلی. څوک چه د خیر رسولو اوعواطفو ذوق پیداکړي هغه بیا له دېنه چه ځان ورۍ پرېږدي او بل موړ کړي ډېر خونداخلی اودغه مزه په ډېرو خوندورو طمامونوکښې نه مومي.

پوهان اومشران باید دصحیح اوانسانی ذوق په پیداکولو او روزلو کوښښ وکړي او حیواني ذوقونه په انساني ذوقونو بدل کاندي. هغه کسان چه دشهواتوپه استسقی اخته دي او داتنده پکښې زیاته شوېده که هغوی هرڅومره څوروب اوسیراب شي نسونه بې پرسېږي اومري مګر تنده بې نه ماتېږي او قناعت ئې نه حاصلېږي.

ددوی اساسي علاج دانه دی چه خواړه او اوبه پرې زیات کړو بلکه اصلي چاره بې پرهیز او درنځور ذوق مخالفت دی.

که ذوق مریض اوعلیل وي یاله فسق اوفجورسره اشناشي دغه ملکوتي انسان د حیواناتو په غوجل کښې ترې اومقام بې ټیټوي مګرکه دغه مادي ذوق له معنوي عالم سره اشنایي پیداکړي او نور خوندونه وپېژني انساني سویه لوړېږي اوعالي اخلاق په محیط کښې رواج مومي. دذوق تربیه او پالنه دعالي ادب اوشعر کاردی او په ادبي درسونو ذوق عرفاني کېږي.

هغه روحي امراض چه ډاکتران بې علاج نشي کړای دشعر او ادب خاوندان بې په اسانۍ چاره کولی شي.

که په شعر او ادب کښې معنوي ذوق او عرفاني شعور حلول وکړي او شاعر دظوا هرو په ځای حقایق او معاني وستائي کیدای شي چه دیوه ملت په روحیاتو، اخلاقو او عاداتو کښې تغیر پېښ کړي او ذوق بې وروا ړوی.

هغه احساس او هغه مینه چه له سلیم ذوق څخه پیدا کېږي په اجتماع کښې ډېر ښه تاثیر لري او د ډېرو بدبختیو علاج پرې کېږي.

خیال

خیا ل یوپټ معنوي قوت دی چه له واقعاتو اومحسوساتو نه هغه خواځینې شیان ویني او په غیبي حقایقو پورې زړه ترې.

په کومه لاره چه خیا ل تللی شي هلته عقل د ړندو په شان ټېرېږي او څه نه ویني. د انسان د فکر او عقل ماڼۍ په خیا ل ولاړه ده او دملتونو په حیات کښې ډېره ستره او مهمه برخه لري.

کوم علوم چه عقل پرې یقین کړی دی او دخیا ل برخه په کښې ډېره لږه معلومېږي که غوراو دقت وکړو خیا ل په کښې ډېره برخه لري.

که تاسې له یوه ریاضي دان څخه د (واحد) تعریف وغواړئ چه دریاضیانو ابتدا او انتها ګڼل کېږي یا د هندسې له یوه عالم څخه د (نقطې) پوښتنه وکړئ چه ټول خطوط ورځنې پیداشوي اوله خطوطو څخه بیاطو ل، عرض او عمق یعنې مقائیس ثلاثه پیداشوی دغه دواړه شیان بې له خیاله وجودنلری. دغه دصحراکانې چه مونږ بې په حجریت او کانیتوب پېژنو دا هم دخیا ل اغېزه ده او دانسان تحلیل دتحجر اوتجمدپه صورت ورته قایل شوی دی.

که چیری انسان د خیا ل له قوته محروم وای اوبې له محسوساتو بې نور څه نه لیدلی عقل اوفکر بې دغی درجې ته نشو رسېدلی اوپه غیب بې ایمان نشو راوړلی. خیا ل په انساني ژوند کښې نشاط اوسرورپیداکوي او احساسات وعواطف

(c) ketabton.com: The Digital Library

روزی. هغه شی چه دانسان په نظرکښې معنوي محسنات او روحي آما ل څلوي هغه خيا ل دی او همدغه شی لکه يو ه ښکلې حوره انسان په هر حا ل کښې خوښ او خوشحاله ساتي.
دوطنخواهي احساس، د ازادی ارزو، دشهرت تمنا دانسان يوه خيالي معشوقه ده او همدغه شی پې يوې خوا او بلې خواته بيا يي اولوی لوی کارونه پرې کوي. .همدغه انسانی تخيلات دي چه ديوه ملت خواره واره افراد راغونډوي او اجتماعی جذبات و احساسات ژوندی کو ي، خيا ل په شعر او ادب کښې ډير د خل لري او شعرا ٔ او ادبا ٔ د خيا ل په مرسته عواطف اومشاعر راويښوي.
چيرته چه شعر او ادب کمزوری او خيالات مړه وي هغه ملت هم مړبلل کيږي اوانسانان د ماديا تو په مينه کښې ورکيږي هلته په زړونو باندې مايوسي اوافسردګي غلبه پيدا کوي او دعرفاني نهضت او ارتقا مينه له مغزونه وزي.
په دغسې ځايونوکښې خلق په مساجدوکښې ناست وي سرونه يې په زنګنو ايښی وي، خطيبان خطبې او خطابې لولي، مګر د دوی په زړونو کښې هيڅ جذبه هيڅ جوش او حرکت نه پيداکيږي او ټول په مراقبه کښې ويده وي.
مجالس او محافل بې روحه وي، جرايد اومطبوعات څوک نه لولي، خلق ظاهراً په کلو او ښارونو کښې اوسي مګر په زړونوکښې سره بيل او جدا وي.
د هرچا غم او خوشحالی ځانته وي، هيڅوک له هيچا سره رابطه اوعلاقه نه لري، همدردي اوغمشريکي له مينځه ځي او يوه بېشعوره ړند ه دنيا جوړيږي.
که په شعر او ادب کښې له خيا ل او تخيل څخه کارو اخستل شي او له خيا ل نه استفاده وشي له ړندو سترګو نه هم اوښکې تو يوي اوله کاڼو نه سخت زړونه نرموي.
تاسې فرض کړئ چه په يو ځای زورور سيلاب راشي او د ډيرو خلقو کورونه خراب کړي، ډير مالونه او ډير انسانان له ځانه سره يوسي اوښځې ونر، ماشومان او سپين ږيري په اوبوکښې لاهو کړي، که مونږ دغه حادثه ديوه خبر اواطلاع په صورت شايع کړو دومره تاثير به ونکړي لکه چه يو اديب دغه واقعه په يوه ډرام کښې تصوير کړي يا يو شاعر ورځنې موثر اومهيج شعر جوړ کړي او خيا ل پکښې خپله ساحري صرف کاندي. داواضحه خبره ده چه خيا ل په عواطفو اواحساساتوباندې حاکميت لري او تعقل محض دغومره رقت او دقت نشي جلبولی. که انسان يوازې دعقل په نغوته کارکولی نو دسيلاب يو مختصر خبر او دتلفاتو احصائيه کافي وه چه دمصيبت ليدونکو دپاره د نورو همدردي اودلسوزي حاصله کړي او د شعر و رومان وظيفه په ځای کړي مګر داهيڅکله نشي چه يوه سره بې روحه معقوله خبره لکه يوشعر اوادبی شاهکار چه له خيا ل اوتخيل نه پکښې کاراخستل شوی په زړونو اثرو کړی او عواطف وخوځوی.

عشق او حرص

کورپه کوراوکلي په کلي ګرزيدم ه، دهرچا به چې څه په خدای لوربدل هغه به يې زما په ځولۍ کښې غورځول، رنګ په رنګ غلې او دانې به زما په ګوډي کښې ټوليدې او په کچکو ل کښې به مې څو ډوله ټوکان جمع شوه مګر زه به نه قانع کيدم او زما سر ګرداني نه ورکيدله. له يوه کلي به بل ته تلم اوله بل نه بل ته، هيڅ نه وم خبر چې زما ليلی په کوم کور کښې ده؟ او زه څه شي دومره لالهانده کړی يم؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به لکه د هوا مرغه سرګردانه ګرزېدم او نه به پوهېدم چه دکوم دام او کوم ښکاري ښکاریم؟ ما ته نه وه معلومه چه دا د حرص او لوږی سرګرداني به کله او څنګه قطع شي؟ لکه چه د هوا مرغان په یوه پټی، یوه باغ او یوه بڼ کښې نه ایسارېږي زه هم د یوه کلي او یوه کور په خیرات نه قانع کېدم او په ډېرو ګرزیدو به نه ستړی کیدمه.

زه په دی نه پوهېدم چې د ګلزار بلبلې ولې په دانو پسې نه ځي او لکه کارغان مرداری نه لټوي.

ددې سر کشفول زما دپاره ډېرګران کار و او د دنیا په دغسې اسرارو پوهېدل هم څه اسانه کار نه دی. دعلم او پوهې ریباران د هرچاکورته لاره نه لري او هر چا ته د معرفت له دنیا نه خبر نه راوړي.

ماته دا پته نه لګېده چه دحرص علاج په څه شي کېږي؟ او هغه څه چه دانسان مخه له ټولو شیانو یوه شي ته راګرزوي څه بې بولي ؟

زه ډېره موده دغسې سرګردانه او لالهانده در په در، خاورې په سر وګرزېدم او خیر مې غوښته چه نا څاپه مې په یوه ښکلې لیلی سترګې ونښتې او د جما ل پرښتې خپله راته خیر راووړ.

زه اوس د بل چا سره خبرې نه کوم او بل څوك نه وینم یوازې له خپلې محبوبې سره راز و نیاز لرم او وایم: څه ښه ورځ وه، څه ښه ساعت و چه د کور مزدوره له کاله وتلې وه او تا پخپله له دروازې نه سر راشکاره کړ.

تا ماته وکتل او ما تا ته، پدې کتلو کښې نه پوهېږم څه اثر موجود و، چه زه یې له نورو کورونو راستون کړم او یوازې ستا د در ملنګ شوم. تا ما ته په اصل کښې د عشق او محبت خیر راووړ او زما لوږه دې بیخي ورکه کړه. زما د حرص کجکول دې مات کړ او د خوراك و څکاك فکر دې رانه ویووړ. زه اوس د بلبلو د ژوند په راز پوه شوم، ما ته اوس دا علم بې صوته او بې الفاظو حاصل شو چه د حرص علاج یې له عشقه په بل شی نه کېږي.

هر عشق چه وي او هره لیلی چه چا ته ځان ښکاره کړي، د جما ل پرښته وي که د علم و معنی محبوبه له انسان نه بل شی جوړوي او له ذلت او حقارت نه یې خلاصوي. د دنیا حرص او سرګرداني د عشق له برکته کمېږي او کارغان و بلبلې همدغومره فرق لري. هغه ملنګان چه په دغو کوڅو کښې څوك په دیدار او څوك په دنیا پسې ګرزي په ظاهره یو شان معلومېږي مګر په حقیقت کښې یو راز نه دي.

هغه څوك چه بې له یوه ټوك ډوډۍ او غوړ هډوکی بل مطلب نه لري هغه ته ستا درګاه او نورې درګاه څه فرق نه لري مګر چا چه په تا پورې زړه تړلی او ستا دیدار غواړي هغه یوازې ستا د کور طواف کوي او ستا د دېوا ل سیوری د همای له سیوري نه ښه ګڼي.

ستا د ښایست په ګلزار باندې یوازې بلبلو زړه بایللي دي او بس. دا نور ټول هغه هوائي مرغان دي چه د خوړو میوو د پاره ځي او راځي او هره ورځ شل او سل باغونه لټوي.

ای ګرانې مېنې! ای ښکلیه هیواده! ای د ښکلا او نازو نعمت مېرمنې! هغه څوك چه تا نه ویني او ستا عشق یې په زړه کښې نه دی پیدا شوی هغه ستا د درګاه خاورو ته په قدر نه ګوري، ستا د بهار ارزو نه لري ستا په ګلونو لکه بورا او بلبل نه تېرېږي، ستا د جروبیو او آبشارونو، ستا د ښایسته غرونو او ګڼو ځنګلونو د ښایست احساس نشي کولی ستا زرکو او هوسیو ته په مینه او محبت نه ګوري، ستا له ګلونو ډکه څولۍ پرې اغېزه نه کوي، ستا ډك سیندونه او شنې درې ورته هېڅ معلومېږي.

ګرانه وطنه! تر څو چه د خلقو په نظر کښې ستا د حسن او جما ل شعور او احساس پیدا نشي او بې له غوړې او خوړې مړی نور څه ونه پېژني تر هغه وخته چه انسانان یو معنوي او نظري ذوق او شعور پیدا نکړي ستا محبت د دوی په زړونو کښې ځای نه نیسي.

دغه ډوډۍ غړپ عالم چه بې له نس مړولو بله سودا نلري او د عشق و مینې له جهانه نا خبره دی ستا مینې او محبت ته نشي رسیدلی. دوی له تا نه ډېرې ګټې وکړې مګر ستا عشق یې په زړه کښې پیدا نشو دوی لکه لیوان ستا په رمو کښې ګډ شوه او ډېرې غوښې یې و خوړې مګر ستا نشوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښتيا چه عشق او مينه د ګټې او فايدې په رڼا کښې نه موندل کيږي او له دغه لارې څوك د عشق مقام ته نه رسيږي.
هو! عشق د نفع او فايدې جغ ته سر نه ټيټوي بلکه شروع يې په دغه قربانۍ باندې کيږي.
عشق د سوداګرۍ متاع نه ده او خيټور پرې نشي پوهيدلی. د عشق درس بايد له بلبل او بورا څخه واخستل شي او د شعر و ادب په نغمو کښې د وطن او هيواد عشق و مومو.
دا سندرې د وطن شاعران وائي او شعر و ادب دا کولی شي چه مونږ له دغه عشق سره اشنا کاندي.

دمشرانو عشق

څوک چه لوی شي او دمشرتوب لوړې درجې ته ورسيږي هغه بيا په دغسې ډيوو چه په يوه کورکښې بليږي ځان نه سپزی او نه لکه هلکان په کوم سپين مخ يا ملالو سترګو خپل زړه بايلي.
هغه هيڅکله ددنيا په سرو او سپنو داسې نه مين کيږي لکه په مال مين سوداګر چه شپه او ورځ ددنياپه غم کښې ورک وي او بل هيڅ شي ته يې پام نه وي، مال لا څه چه د خپل ځان، خپلو لوښو او ځامنو، د خپل تبراو کهول مينه اودوستی هم پرې دومره غلبه نه کوي چه نور هر څه هيرکړي اويوازې خپل غم وژاړي.
مشران او لوی خلق دغه ټول محبتونه چه واړه خلق يې لري په يوه عشق قربانوي چه هغه دملت او هيوا د عشق دی.
د همدغه عشق په اثر د ملتو مشران دمشرتوب حق پيداکوي او دبابا توب مقام او منزلت مومي.
څنګه چه يو طفل اوکوچنی دډيری ناپوهۍ په وخت کښې خپل پلار پيژني اوپه غيږ کښې ځان ورغورځوی ملتونه هم که هرڅومره بې تعلميه وي دخپلو خوا خوږو مشرانو تيمز کولی شي او د دوی په ځولۍ کښې ځان اچوی، خپل ټول مقدرات دوی ته سپاري او په دوی اعتماد کوي.
دعشق په جاذبه کښې دغه قوت موجوددی چه احمد شاه غوندې د پنځه ويشت کالو ځلمی دټولو پښتنو بابا کړی او دډيلی په تخت يې کښينوي. دپښتو نخوا اوپښتنو عشق احمدشاه بابا ته لويه شهنشاهي ورکړه او ډيرو سپين ږيرو دده بابا توب ومانه ځکه چه دی رښتيانی مشر و او هغه عشق چه په مشرانو کښې پيداکيږي په ده کښې موجود و.
ده په دروغو خپل وطن او هيواد ته دانه دی ويلی:

ســــــتا دعشـــــــق لـــــــه وينــــــو ډک شــــــوه ځيګرونـــــــــه
ســــــتا پـــــــه لاره کښــــــې بـــــــايلي ځلمــــــي ســــــرونه
تاتـــــــه راشـــــــمه زړګـــــــی زمـــــــا فـــــــارغ شــــــــي
بــــــې لـــــــه تـــــــامې انديښـــــــنې د زړه مارونـــــــــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دډيلـــــــــي تخـــــت هېرومـــــــه چـــــه رايـــــــادکړم

زمــــــا دښــــــکلي پښـــــــتو نخـــــــوا دغروســــــــرونه

کـــــه تمامـــــه دنيــــا يــــو خــــوا تــــه بــــل خــــواېي

زمــــا خــــوښ دی ســــــتا خــــالي تـــش ډګرونــــــه

احمـــــد شــــاه بــــــه دغــــه ســــتاقدر هېرنــــــه کـــــا

کـــــه ونيســـــــي دتمـــــام جهـــــــان ملکونــــــــه

څوک چه معنوی رشداو بلوغ ته ورسېږي او دمشرتوب درجه وموميي هغه له وطن او هيواد سره همدغسې عشق پيداکوي او وطن ته دعشق په نظرګوري، هغه بيا دغرو په څوکو، دصحرا په لمنو، دوطن په کاڼو او بوټو کښې يوه داسې تجلی اورڼاويني چه هر څوک پې نشي ليدای او هر چا ته ځان نه ښئي.

څنګه چه يوښاپيرک ځلانده لمرنشي ليدای، يوکوچنی دځلميتوب احساس نشی کړای، ددغو ټيټو ډيو و پتنګان دستورو ډيوو ته نه رسېږي، دغه عالي عشق ته هم هرڅوک نه رسېږي اونشي رسيدلی.

داعشق دمشرانو او لويو خلقو په برخه دی اوبېل کيف لري.

ددې عشق نښې او علامې بل راز دي او ځانته شواهد لري. تاسې دغه عشق او د حسن و جما ل عشق سره بيل کړئ او هغه منظره چه دمجنون او ليلی په عشق کښې يې وينئ له سترګو لری کړئ.

دا هغه راز مينه ده چه دپلار او ځوی دمرشد او مرېد دشاګرد او استاذ ترمينځ وي اوبې له غمخوری او خير خواهی نورمظاهر نه لري.

په دې عشق کښې نازو نياز، بی پروايي او تغافل نه ځائېږي اونه په کښې رقيب او ريبار شته. له دې عشق سره رحم وعاطفه، ثبات او متانت همدردی او ايثار ملګری وی او له هر راز تهمتونو يې لمن پاکه ده.

دلته لېونتوب اوله خپله پرديو ببلېده نشته او نه پکښې دمعشوقو له لاسه شکايت او له رقيبانو سره حسد ليدل کېږي.

له دې عشق سره دپيسومينه او دماديآتو محبت نه يو ځای کېږي. هغه څوک چه په پيسو مين وي او پيسې ټولوي هغه هېڅکله يوقام په ځان باندې نشی راټولولی. هغه کسان چه قومونه پرې غونډېږي هغه پيسې نه غونډوي او دغه مينه له زړه څخه باسي.

کوم اشخاص چه قصې ګټي هغه پيسې نه ګټي اوپه بت شکنی افتخار کوی.

داکيدای شي چه قلندران او درويشان دملت مشران شي او خلق يې په مشرتوب ومنې مګرد پيسو مينان او سود خواره يا بډې خواره هېڅکله دمشرتوب لوړه درجه نه مومي اونه دمشرانو عشق پيداکولی شي.

ای هغو کسانو چه دمشرتوب آرزو لرئ او لويوالی غواړئ!.

راشئ! چه د خود خواهی او ټيټو مينو مراندې او تنابونه پرې کړواو د لمر و سپوږمی په خوا کښې خپلې خيمې ودروو.

راشئ! چه له دې کوچنيو ځالو والوزو او لوړپروازونه وکړو.

راشئ! چه يوملي او وطني شعور پيداکړو او دوطن غرو او رغو، کاڼو اوبوټو ته په مينه اومحبت وګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دغه شعور او دغه احساس ژوندی شو بیا به هر یو بل ته محبوب معلومېږي او هېڅوک به هېچا ته په نفرت نه ګوري.
یو بډای به دخوارانو دلداری کوي، یوعالم به ناپوهانوته سمه لاره ښئي، یو طبیب به د رنځورانو په علاج پسې ګرځي، یو قوی به دضعیف پېتی په اوږو واخلی او ټول به یو له بله ځارېږي.
راشئ! چه همدغسې وکړو او ددې په ځای چه یتیمان وژړوو د یتیمانو اوښکې پاکې کړو او د دردمنو له حاله ځان خبر کړو.

یوازېتوب

هغه خواږه ملګري څه شوه چه ټوله ورځ به مې ورسره لوبې کولې اویو ساعت به هم نه بېلېدو.
هغه کاڼي به اوس چېرته وي چه دشپې به می هم په جب کښې ساتل او یوه شېبه به مې له ځانه نه بېلول.
هغه ونې به اوس څنګه وي چه مونږ په کښې ټالونه اچول اوله ملګرو سره به مو یو ځای ځنګل.
داشیان اوس یو هم نشته او زه بېخي یوازې یم.
هغه خاورې چه مابه په کوڅوکښې ورسره لوبې کولی باد ویوړې اوزما خوشحالی هم ورسره لاړه.
هغه ډګاټو او لوبو میدان به هم وران شوی وي، د ګودر غاړه به هغسې نه وي د خیزونو ځای به هم بل راز وي.
دا څه وشوه؟ او څه راپېښ شوه چه زه بې له دې ټولو بیل کړم او بېخي یوازې شوم.
زه خو به یوساعت له خپلو ملګرو نه بېلېدم او بې له هغوی مې ساعت نه تېرېده اوس ولې یوملګری نه لرم او چا ته نه نژدې کېږم.
هغه بله ورځ چه زما یو پخوانی ملګری دلته راغلی و، ما ورسره هغسې دمېنې مرکه ونکړه او بل راز راته ښکارېده، هغه به څومره خپه شوی وي اوپه زړه کښې به بې څه تېرشوی وي، هغه به وايي ده اوس خپله جامه بدله کړه او خپل پخوانی اشنایان بې پرېښودل.
ماته خودی زښت ډېرګران و، اوله هرچانه به مې ښه ګاڼه، ده هېڅکله داګمان نه کاوه چه زه به له ده سره دغسې بې پروايي کوم او دده مینه اومحبت به هېروم.
ماهم دغه تصور هېڅکله نه کاوه چه زه او دی به دومره پردی کېږو او زړه ملګرتیا به پرېږدو.
نه پوهېږم زما او دده ترمینځ چاتورې کښوې ګرزولې او زمونږ زړونه بې یوله بله تور کړه.
دی خو زما ډېر خوږ ملګری و، ما ولې دده قدر ونکړ ولې مې ده ته په مینه او محبت ونه کتل؟ کالي بې زاړه و او څه بې نه درلوده که دناپوهی په وجه راته بل راز ښکاره شو؟
زه اوس دعزت اواعتبار خاوند یم او دی لا چانه دی پېژندلی، که کوم بل علت اوسبب موجود دی چه زه او دی بې په زړونوکښې لرې کړو او پخوانی رابطه بې قطع کړه.
ښايي چه دغه خبرې ټولې رښتیا وي، ماډېره موده څه توراو سپین ولوستل اودی په هماغه پخوانی حال پاته دی زه اوس له کتابونو اواخبارونوسره اشناشوم او دی یوه چټی نشي لوستلی، زه په یوه ماڼی کښې دماموریت په چوکی ناست یم او دی پخپل کور کښې پوزی نه لري، زما خلق قدر کوي او دده سلام هم نه اخلي مګر دا نو ولې زما اودده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښلتون سبب کېږي ولې زما او دده ملګرتيا قطع کوي. که يو تن څه نه لري اوغريب وي هغه سره به سړی خپله اشنايي قطع کوي او که به مرسته او کومک ورسره کوي.

که دسړی يوملګری ناپوه وي او په څه نه پوهېږي هغه به پوه کوي او که به يې له خپل مجلسه شړي.

هغه انسان چې دپوهې اولياقت دعوه کوي او ځان دپوهانو دډلې ګڼي څنګه دا قبلولی شي چه د خپل هېواد خواران اوغريبان له خپلې مينې او محبته محروم کړي اوعلم وپوهه دښلتون اولرېوالی موجب وګڼي. داعادات خو له يوه ښاغلی انسان سره نه ښائي.

علم او پوهه بايد يوسړی له نورونه ښل اولرې نکړي او نه د دنيا عزت او اعتبار يو انسان له خوارانو او غريبانو نه وشکوي.

هغه علم چه دکوډو په شان دوه خواړه ملګري ښلوي او دغرور موجب ګرزي له ناپوهی نه يې زيان او ضرر ډېردی او هغه سواد چه سړی له محيط اواجتماع نه لرې کوي اوله نورونه دسړی زړه توروي په حقيقت کښې همدغه توره کټو ده او ماتول يې پکار دی.

که څوک غواړي چه په اجتماع کښې ژوند وکړي او له محيط نه استفاده وکړي، دعلم او لياقت غرور دې له ځانه لرې کړي، خپله هوښياری او دبل ناپوهی دې حايل نه ګڼي، سړيتوب اوانسانيت دې نه هېروي، اجتماعي مېلان دې نه بايلي، خوار وغريب ته دې په خوارو سترګو نه ګوري، له ملګرو دې په هېڅ وخت او هېڅ حا ل کښې نه ښلېږي، بلکه رادې شي او له جماعت سره دې خپل غم شريک کړي او خپله خوشحالی کښې ولټوي هم دنور په خوشحالی دې خپل زړه اوفکر دې له نورونه نه ښلوي، يوځای دې ورسره خاندي او يوځای دې ورسره ژاړي، ددوی په خوښه دې کارکوي چه دده په خوښه کاروشي.

خوشحالی او کاميابی همدلته ده او په يوازې توب کښې نشته، هرڅوک چه له نورونه پردی او لرې شو هغه هېڅکله نشي خوشحاليدلی اوپه يوه پټ اورسوزي.

د (من شذ شذ فی النار) همدغه معنی ده او ددنيا دوزخ همدغه يوازېتوب دی.

زه او ته

مونږ بايد دلته داسې اورونه بل نکړو چه کلی او ښارونه وسيزي او په لوګی يې د بصيرت سترګې ړندې شي ځکه چه دا اور د حسد اور او دشيطان له کوره دی.

مونږ به خپلې ډېوې له هغه اوره لګوو چه په کوه طور کښې يې ځان ښکاره کړی او د زړونو او دماغونو خونې روښانه کوي.

د حضرت ابراهيم (ع) پيروان بايد پخپل عمل او يقين سور اور ځانته ګلزار کړي او پخپل لاس د عالم دسېزلو لپاره دوزخونه جوړنه کړي.

هرچا چه په پخپل زړه کښې د حسداور مړکړ ددوزخ اوريې نشي سېزلی اوپه سرولمبو کښې سلامت پاته کېږي.

هغه څوک چه له يوه جماعت او جمعيت نه په نفرت او عناد وزي هغه هروخت په سره اور کښې سوزي او تل په اورکښې وي.

ته په دې پوه شه چه زما اوستا ښلتون لويه ګناه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دوه مین سره بیل شي پروا نشته ځکه چه عشق او محبت بې نور هم زیاتېږي او دوصا ل ارزو قوي کېږي مګر د دوه ورونړو بېلتون او هغه بېلتون چه دبغض و حسد په سبب پیداشي عالمونه تباه کوي او ملتونه برباد وي.
زما او ستا نزدې کېدل، یوکېدل، پخلا کېدل، ملګری کېدل ډېرلوی اجر لري.
زه اوته دوصل لپاره یو ځکه چه فصل اوبېلول دشیطان کار دی.
زه او ته به سره نزدې کېږو او ژرژر به قدمونه اخلو چه دغه فاصله دلوی خدای په فضل اومرحمت له مینځه واخستل شي.
زه اوته که هر څومره نزدې شو هماغو مره خدای ته هم نزدې کېږو ځکه چه اورومرو به په نفس اوشیطان پښې ږدو او له نفسي اوشخصي اغراضو به تېرېږو. زه اوته به ځانته نه ګورو دملت اوممملکت خیرو سعادت ته به ګورو.
مونږ باید ملي او اجتماعي ګټې په نظرکښې ونیسو او له لوړافق څخه نظروکړو . زه به دیو کېدو اونزدې کېدو لپاره خپل هرڅه له تا قربان کړم مګر ته هرڅه له ځانه مه قربانو ه او عمومي مصلحت په نظرکښې نیسه!.

سترګې مه پټوئ!

ښه وګورئ! سترګې مه پټوئ! خدای ته ورتګ دی د قیامت ورځ راتلونکی ده، سترګې پټول، حق نه ویل، د حق په ځای کښې چوپ کښېناستل ډېره لویه او عظیمه ګناه ده.
وګورئ! اوپه ځیرځیر وګورئ، که ستاسې سترګې خلاصې شوې که تاسې هرڅه ولیدای شوه، که ستاسې بینایي معلومه شوه ډېره لویه اوستره ګټه به وکړئ.
ستاسې ډېرې بدبختۍ په سترګو غړولو، لیدلو او کتلو ورکېږي.
تاسې دسترګو په حکمت ښه نه یاست پوه شوي او پوره کار مو له خپلو سترګو نه دی اخستی.
هغه کسان چه ګوري اوویني غله ورځنې څه نشي پټولی اوغدۍ پرې نه لوېږي.
تاسې خپلې سترګې غړوئ او ګورئ څه نه وینئ او څه نشئ لیدای، تاسې به وایاست چه مونږ شپه او ورځ پېژنو، توراوسپین بېلوو، دانسان اوحیوان فرق کولی شو، که مونږ څه نه لیدلی هرګوره به د چاله موټر لاندې شوی وو یابه په کندو او کپرو کښې لوېدلی وو، په سم سرک به نه وو روان اوبې لارې به تللو.
زه وایم چه اوس هم ډېر خلق بې لارې روان دي اوسمه لار بې پرې ایښی ده، ډېر خلق له ګرنګو نو لوېدلي دي مګر ځانته نه دي ملتفت. دغه شان لیدل اوکتل چه مونږ کولی شو حیوانات بې هم کولی شي او دموټرو له مخې اوښان هم ځانونه په څنګوي، واښه اواوبه ویني، له پاښو نو او کمرو ځان نه غورځوي او له حسي خطراتو نه ډډه کوي.
دانسان لېده او کاته بایدله حیوان نه ډېر فرق ولري، د بنیادم نظرباید دومره سطحي او سرسري نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ ! چه مونږ اوتاسې د خپل نظر امتحان وکړو چه مونږ څه ليدلی شوکه نه؟ مقصد مې دا نه دی چه د اولې شپې مياشت په مازديګر ياغرمه کښې ګورو، يا به څوکروه لرې يوشی معلوموو چه انسان دی که حيوان، نردی که ښځه؟ سپوږدی که پلی؟ زما مطلب بل شان امتحان دی اوبل راز سترګې مې په کار دي.

هو! زه هغه سترګې غواړم چه غدر، خيانت، ريا، ټګي، ظلم اوتلبيس بلکه ابليس ورنه ډډه کوي او دغه شيان ليدلی شي.

زه وايم دغه خلق چه تاسې په لارو او کوڅوکښې، په بازارونو او مساجدو کښې، يا په دوايرو او وزارتوکښې په کراتو او مراتو ليدلی اوکتلی دی ايا تاسې دوی په رښتيا ليدلی اوکه اشتباه موکړېده.

زه ګمان کوم چه ډېرو خلقو ډېر خلق نه دی ليدلی او ورسره اشنايان شوي دي.

دغه سترګې چه له مونږ سره شته له کاره وتلي دي او څه نه ويني، دغه شان سترګې د هوا له مرغانو او دځمکې له ځناورو او حيواناتو سره هم شته.

هغه سترګې چه له رنګو نو اواجسامو نه ماوریٰ نورشيان ليدلی شي هغه زمونږ په کوراو کلی کښې له چا سره نشته او مونږ په رښتيا څه نه وينو. ما ته دا سودا په ټينګه پيدا شوې او زړه ته مې داخبره لوېدلی ده چه مونږ څه نشوليدلی که زه غلط شوی يم زما سودا وباسئ اوما پوه کړئ.

ماخو د مخه ووېل چه زه له تاسې نه په رڼا ورځ دستورو ليدل نه غواړم، زه وايم دغه کسان چه تاسې يې هره ورځ خبرې کوئ او ورسره مخامخ کېږئ يا په موټر اوبګيو کښې ستاله مخه تېرېږي تاسې يې پېژنئ چه دا څوک دي او څنګه خلق دي؟

هغه چه په ښوښو ماڼيو کښې اوسي، په اعلیٰ موټرو کښې سپرېږي نفيس لباسونه اغوندي، اوښه ښه خوراکونه خوري ايا په دوئ کښې خائنين، غداران، ظالمان اومنافقان نشته؟

دوی ټول کاريګر لايق اوصحيح اشخاص دي؟ دوی دغه جايدادونه او دا دومره ډېرې پيسې په مشروع ډول په کار او لياقت پيداکړي دي؟

دغه نور چه ډوډی نه مومي، دناستې ځای نه لري، په تن لغړ او په خېټه وږي دي په دوی کښې دوطن صادق خدمتګاران، پاک نفسه زحمت کشه او لايق اشخاص بيخي نشته؟ دوی ټول له څرمې بېکاره او غير مستحق اشخاص دي؟

تاسې ښه وګورئ! او ډېر غور وکړئ که دلته خاينانو، غدارانو او ظالمانو په ظلمو نو، رشوتونو او خيانتونو عالي قصرونه، نفيس موټرونه، پاخه جايدادونه اولوړ مقامونه پيداکړی وي او ډېر ښه خلق اوصالح اشخاص چه لس شل کاله يې دوطن خدمت په صداقت اوپاک نفسۍ کړی وي هغه نن خوارو زار، بې کوره او بې اوره ګرزي او هېڅ نه لر ي نوتاسې يقين وکړئ چه مونږ ړانده يواو څه نه وينو.

که چېرې دړندو بازار نه وای او خلقو ښه اوبد ليدلی هېڅکله به دغسې نه کيدل اونه به و شوی.

که زمونږ په سترګو پردې نه وای د رشوت خوروپه کورکښې به دابنا يسته پردې نه ځړېدلی او دقصور خاوندان به په قصرونو او ماڼيو کښې نه اوسېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزماني تغير

که تاسي هېر زړی نه ياست اوسترګې نه پټوئ نو په دغو لږو کلونو کښې په عالم کښې ډېرلوی تغير پېښ شوی او زمانه بېخي بل راز شوی ده مګر دا تغير محسوس نه دی معقول دی او دعقل خاوندان پرې ډېرښه پوهېدلی شي.
دانسان وجودکه څه هم په هماغه پخوانی حا ل دی، همااغه دوه سترګې دوه غوږونه او دوه پښې لري مګر هغه څه چه نن ليدلی شي پخوانې نشو ليدلی، هغه څه چه نن يې اوري پخوا يې نشو اوريدلی، ترهغه ځايه چه نن رسېږي پخوانشو رسيدلی، په هغه شي چه نن پوهېږي پخوا نه پوهېده ، هغه څه چه نن ويلی شي پخوا يې نشو ويلی.
څوکاله پخوا زمونږ نوکرانو او مزدورانو زمونږ له جلب لاندې منډې وهلې مګرنن راسره په موټر کښې يو ځای سپاره دي او هغومره فرق نه لرو.
يووخت و، چه مونږ بد بدکارونه ښه ګڼل او ستايل مو، بيا يو وخت راغی چه په دغو ستاينو شرميدو او چوپ شوو مګر اوس بدو ته بد او ښو ته ښه ويلی شو.
زه چه نن خپل ځانته ګورم او دخپل شعوراو ادراک تفاوت سنجوم پوهېږم چه په دنياکښې ډېرلوی تغير اولوی تحو ل پېښ شوی او زمونږ په هيوادکښې يې هم ډېر تاثير کړی دی.
يو وخت وچه مابه هغه څوک ښه ګاڼه چه چاته به يې زيان او ضرر نه رسيده مګر څه موده وروسته په دغومره ښه توب نه قانع کېدم او له ښو خلقو نه مې ښې ښې ارزوګانې هم غوښتلې، مابه ويل ښه سړی هماغه دی چه په زړه کښې يې دوطن اوملت دپاره ښې ارزوګانې اوښه نيتونه موجودوي، مګرنن په دې هم نه يم قانع او هغه څوک ښه بولم چه ښه کارونه کوي او دايثار اوفداکارۍ په ميدان کښې داخل وي.
دايوازې زما حا ل نه دی نورهم ډېرملګري شته چه بې عمله ايمان کافي نه ګڼي او تشو ارزوګانو ته په څه قيمت نه دي قايل.
که څوک نن له مونږ نه ستاينه او محبوبيت غواړي او ارزولري چه مونږ ورته ښه ووايو اوښه يې وګڼو هغه دې په دې پوه شي چه تش لستونې اوبې لاسه لستونې مونږ نه خوښوو بلکه کاراوعمل ته ګورو او دهرچا جد وجهد، قرباني اوفداکاري په نظرکښې نيسو. مونږ اوس له پخوانه زيات هوښيارشوي يو او سادګان نه يو، مونږ خلق پېژنو اوپه زړونوکښې ډېرښه پوهېږو.
مونږ رښتيا ويلی شو، زمونږ په زړو نوکښې بې دخدای له وېرې بله وېره نشته، مونږ حقايق څرګندو او حق وايو مګر ددې کاره دپاره په يوه ترتيب قايل يو او هغومره څه وايو چه خلق پرې پوه کولی شو.
مونږ د ځان او دبل د پوهولو او وينسولو تينګه اراده لرو او داکار هېڅکله نه پرېږدو، مونږ غواړو چه اعمالو او افکارونه دلوی خدای په توفيق خيرې او ناولتيا ګانې ورکې کړو او دضرورت په وخت کښې ډېرې ناپاکه جامې په تېرو وتکوو او په څو باړو يې ووهو.
مونږ ځينې لوړکسان وينو چه اخلاق يې ډېر ټيټ دی،په بدو او ناوړه اعمالو نه شرمېږي، دفسق په شهرت پروا نلري، خيانت ورته بدنه معلومېږي، په پردی ناموس ډېر زړور ورځي، په رشوتونو قصرونه اومانۍ ابادوي اوپه ډېرو هسکو ځايونوکښې ناست دي.
مونږ غواړو چه دوی خپل ځانونه اصلاح کړي او په رښتيا توبې وباسي، خپل خدای ته رجوع وکړي او په نيکو اعمالو خپل سئيات ووينځي اوپخوانی عادتونه پرېږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددی زماني همدغه تقاضا ده او دزماني تغير له دوی څخه دغه نفسي تغير غواړي. که دوی غواړي چه زمانه بې رسوا نکړي اوخوک بې سترګو ته خلی ورنوړي باید خپل ځانونه اصلاح کړي او پوه شي چه زمانه بل راز شوه اوبل راز خلق غواړي.

برابرنه دی

صحراته ولاړم ه٥خ کانی له بل سره برابر نه و، غرونو ته وختلم ځیني جګ اوځیني ټیټ و، په باغونو وګرزېدم دټولو بوټو وده او لوړتیا یوراز نه وه، ددریاب کبان مې ولیدل یوله بله په ټول کښې برابر نه ختل، د هوامرغان هم ځیني غټ او ځیني واړه و، ښارونه مې وکتل د ځینو کورو دیوالونه اوچت و اود ځینو نه و، کورونو ته ننوتم، ځیني غولی لوی و، ځیني واړه، په دوایروکښې وګرزېدم ټو ل میزونه او ټولې چوکۍ یوشان نه وې، کتا بخانې مې وکتلې د درستو کتابو قطع اوحجم برابرنه و، هیوادونه مې ولیدل ځیني تاوده و، ځیني ساړه، انسانان مې وکتل څوک جوړو او څوک ناجوړه، څوک ړانده و او څوک بینا.

د لوی خدای کتاب مې ببرته کړ دا خبرې مې پکښې ولیدې:

ایاپوه او ناپوه برابر دي؟ د ړانده او بینا ترمینځ څه فرق نشته؟ ددوزخ اوجنت خاوندان څه توپیرنه لري؟ نوراو ظلمت یو راز دي؟ په دې پوښتنو راوبښ شوم او په عالم کښې مې بیاسترګې وغړولې. هغه فرقونه چه په نورو انواعو او اجناسو کښې و، په انسانانو کښې یو په سله زیات معلومېده.

هغه ښاپیریان او دیوان چه خلقو له کوه قاف نه هغه خوا لټو ل ما په دوی کښې ولیدل، د پرښتو اولعینانو په معنی پوه شوم، قصابان او شپانه مې وپېژندل، دعدل او ظلم، علم او جهل، خیراوشر، سعادت او شقاوت فرقونه راته واضح شوه. پدې ښه وپوهېدم چه :

جـــــــوداني قـــــــدریولعل پــــــه کښــــــې مونــــــده شـــــــي

نــــــــور جهــــــــان واړه د توروکــــــــــــانو غــــــــــردی

ماته دامعلومه شوه چه دډېرو لویو ملتو او لویو ټولنوقدر اوقیمت په یو څوتنو پورې تړلی وي چه که هغه ورځنې لیرې شي هېڅ ورته نه پاته کېږي. او دمتمدنو اقوامو فرق له وحشیانو نه په یو څو تنوباندې کېږي.

لکه چه دانسان په جسم کښې مخ، سترګې، پوزه چه په وجودکښې ډېره محدوده او لږه حصه ده، یو انسان له بل ځنې بېلوي دغسې ملتونه اوټولنې هم د یو څو محدودو اشخاصو په وجود امتیاز پیداکوی او بېلېږي.

په هرمملکت کښې یو څوتنه محدود اشخاص وي چه دهغه مملکت سترګې اوپوزه ګڼل کېږي او دیوه هېواد نوم اونشان لوروي.

لکه چه یوانسان پخپل ټو ل وجودکښې دوه سترګې لري چه د هغو په بینایي دجهان لوړې ژورې ویني اوسمه لارېږني یوه جامعه هم څوتنه لري چه د هغوی په بینایي اوبصیرت یوې خوا او بلې خواته حرکت کوی او دملت سترګې ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدې لامله ښه اوبد ددوی په ستړګو ليدل کېږي، د فکر کولو او خيروشر سنجولو اميد دوی ته کېږي، دهيواد ترقي او لوړتيا د دوی دسعي اوعمل محصول باله شي اوهرڅه په دوی پورې مربوط او موقوف وي. کله چه په توره شپه کښې يوټولګی خلق چېرته روان وي نو ډيوه اوچراغ له يوه يادوه تنوسره وي او نورټول دهغوی په رڼا کښې روان وي اولاره ګوري. که دغه درڼا خاوندان له دوی نه بېل شي ټول په تورتم کښې پاته کېږي او بياڅوک کندې کپرې نشي ليدای، دعقل اوفکر رڼا هم له محدودو اشخاصو سره وي مګر فايده يې عامه وي اوهر چاته لاره ښئی.
يوملت بايد درڼا د خاوندانو قدروکړي او پدې پوه شي چه يې له دوی نه په ټولو باندې تورتم او تياره راځي اولاره ورکيږي.
هغه مشعل چه مونږ ته دلارې ټيټ وپاس راښئی او زمونږ مخه رڼاکوي ددوی په لاس کښې دی او دوی پيداکړی، که دوی نه و رڼا نشته اوپه هرقدم کښې دلويدلواو پريو تلو خطرات موجود دی.

د اسلام درد منو!

عابده! هغه څه چه ته يې په ډېرو وظايفو او نوافلوکښې لټوې دخدای دمخلوق په خدمت کښې ډېر ښه موندل کېږي.
زاهده! څه شی چه ته يې د ځان په ورځ کولو اونفلي روژو نيولوکښې غواړې دمساکينو اوفقيرانو په مړولو هم لاس ته درځي.
عارفه! چوپ کښېناستل او د خدای په فکر او ذکر مشغولېدل عبادت دی مګر زورورو ته حق ويل او حق بيانول ډېرلوی اوستر عبادت دی.
مسلمانه! دقران تلاوت ثواب لري مګر په قران باندې عمل کول فرض دی. ای دتقوی او رياضت خاوندانو تاسې له خپلو کوټنيو سرونه راوباسئ له دې سپينو څادرونو مخونه راښکاره کړئ او په عالم کښې سترګې وغړوئ چه دخدای دمخلوق څه حا ل دی؟ او په څه راز مصيبتونو اخته دي په جهان کښې څه مظالم او څومره بې رحمۍ موجودې دي.
تاسې انصاف وکړئ! چه تسبې اړو ل ډېر ثواب لري که په سروغرموکښې يوې کو ل او يو مسکين مړول؟ په جای نماز باندې قرار کښيناستل ښه دی؟ که د خدای په لاره کښې ستړی کېدل؟
رښتيا وواياست چه دبل په خيرات روژه ماتو ل ډېر ثواب لري که خپل ما ل له مسکين اوفقير سره خوړ ل؟
ماپوه کړئ! چه پاک خدای دخيرات او شکرانو په اخستلو ډېر خوشحالېږي؟ که په ورکولوېې؟
راشئ؟ دخدای رضا او داخرت ثوابونه په ګرانو اوسختو کارونوکښې او دمخلوق په خدمت کښې ولټوئ!
يو مظلوم دظالم له منګولو خلاص کړئ، ديوې کونډې په سرپورنی واچوئ ديوه يتيم اوښکې پاکې کړئ! يوه پوروړی ته پور ورکړئ، ديوه رنځو ر دوا او درمل وکړئ. دغه خواران او غريبان چه دپاک خدای صادق اوساده بندګان دي خپل خدمت ته مه رابولئ او مه يې مريدان کوئ؟ بلکه تاسې ددوی مريدان شئ او خدمت يې وکړئ. د خدای رضا او د خدای جنت په دغه ډول حاصلولی شئ، اودنيا ګټه په هغه بل صورت لاس ته درځي او درغلی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسبا فکر

هغه څه چه د ریا او تذویر په پردوکښې پټ و اوس څرګندېږي. تراوسه پورې شپه وه، تورتم و، تیاره وه، هېڅا هېڅ نه لیدل هرڅه دتورې شپې له تورې پردې لاندې پټ و.

ماته نه لیدې تازه نشوم لیدای، زما په سترګو اوستا په مخ پردې پرتې وې، ماته نه پېژندلی او تاهم خپل ځان نشو پېژندلی، نن د حقایقو له مخې پورنی پورته کېږي اوښه و بد ځان ښکاره کوي، ته په دې پوه شه چه پس لدېنه څوک خپل معایب نشي پټولی، که څوک هرڅومره کوښښ وکړي چه خپل نواقص پټ کړي او ښایسته رنګونه ورپورې ومښي کامیابېدلی نشي. او خوارۍ بې څه ځای نه نیسي.

که څوک هوښیاروي هغه باید دځان اصلاح ته اساساً متوجه شي او ځان ونه غولوي. هغه ودانۍ چه نن سبا نړېږي په آخیرونو نه ټینګېږي او رنګ وروغن بې بیفایدې معلومېږي.

مونږ باید د خپل راتلونکی ژوند دپاره پاخه دیوالو نه جګ کړو او پوخ تعمیر بنا کړو.

له هغه کوره باید واوزو چه نن سبالوېږي او ړنګېږي. سړی باید داسې کورجوړ کړي چه دزامنو او لمسیانو شپې بې په کښې هم تېرې شي او ودانی بې پخه وي.

مطلب دا نه دی چه ټو ل به له کانو او ګټو جوړ شوی وي او دختو په ځای به په کښې سمت لګېدلی وي ځکه چه دغه راز کورونه خواران اوغریبان نشي جوړولی، زما مقصد بل راز کور دی، داسې کورچه یوه خښته به بې هم دظلم او خیانت په پیسو نه وي جوړه شوی اوپه ودانولو کښې بې مظلومان نه وي ازارشوی.

هو! ښه کور هماغه دی چه همسایه ته بې ضرر نه وي رسیدلی او هېڅکله بې دبام واورې دبل په بام نه وي لوېدلی لوی لوی ګناهونه په کښې نه وي شوی، دفساد اوضررفکرونه پکښې نه وي موجود.

ښه کو ر دانه دی چه ښایسته او رنګینې پردې په کښې زوړندې وي اوښه ښه خوراکونه په کښې وخوړل شي یاډېر نفیس سامان اولوازم ولري.

داشیان وي اوکه نه وي مګر پخپل حق قناعت،رحم اوعاطفه، عفت اوفضیلت چه په کوم کورکښې وي هغه ښه کوردی اوهېڅکله نه ورانېږي کوم کورچه اهل اوصالح اولادلري او ماران و لړمان په کښې نه وي قصروي که جونګړه، هغه کورښه کوردی او سعادت په همدغسې کورونو کښې وي.

دغه راز کور خواران او غریبان هم جوړولی شي مګر یوغیر صالح انسان بې هېڅکله نشي پیداکولی.

هرڅوک چه ځانته په دنیاکښې کور جوړوي باید دحمید دابیت واوري:

که دې نکړېه نېکیو ننګ ونام لوړ   په دوه چومه دې د ختو مشه بام لوړ

پخوانی ډیوې

کله چه سړی یوازې شي او څوک نه وي نوله خیا ل او تصورسره بې زیات سروکارشي او راز راز فکرونه کوي.

څوک چه له دغې فکري مراقبې سره اشناوي هغه پوهېږي چه انسان په دغسې وخت کښې هرڅه په بل راز ویني او دجهان هره ذره ورته سکندري آئینه شي.

په همدغسې مواقعو کښې سړی په پچه خېژي اوکشمیر ویني اودمرغانو په هګیو کښې راز راز نغمې اوري. زه هم په کوټه کښې یوازې ناست وم او فکرویورم، مخامخ یو منقش رف ښکاریده چه هرڅه پکښې ایښي و او زما د خیالاتو له تلون سره بې ډېره مرسته کوله. دغه راز رفونه سړی ددې وخت په ودانیو کښې نه ویني او دپخوا وخت تعمیري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وضعیت سرې ته ښئی. داکور که څه هم زوړاو پخوانی دی مګر دبرق مزي ورته رانـوتلي دي اوسامان یې هم نـوی شویدی دلته پخوانی او اوسنی نوی اوزاره شیان یوځای شوي او عجیب منظرلري.

دتجدد اونوی عصر آثار اواستازي دې کاله ته راغلی دی مګر دکور ساختمان یې لا نه دی بدل کړی.

په کورکښې که څه هم برق لګېږي مګرپاس په رف باندې دتورو تېلو مسینه ډیوه ایښې ده چه مخصوص نقش ونګار لري او دوه درې طبقې یې تشکیل کړیدی په څنګ کښې یې یوبل ډول چراغ هم شته چه دشمع بلولو دپاره جوړشوی او اوس په لړو کورنو کښې پیداکېږي هغه خوا ورځنې دخاورینو تېلو لاټین ایښی اوسرې پوهېږي چه دغو چراغو هریوه پخپل وخت کښې داکوررڼا کړی او دې خلقو یې په رڼاکښې ډېرې شپې تېرې کړیدي مګراوس دتېلو دوره تېره شویده اودشپې په کوټه کښې برق لګېږي.

زمانه وخت په وخت نوي شیان له ځان سره راوړي مګر زاړه هم څوک هیسته نه غورځوي اوپه جګوځایونو کښې ځای ورکوي. داعادت بدعادت نه دی او باید په هر کوراو هر هیوادکښې همدغه عادت جاري وي او څوک دچا زاړه خدمتونه هېر نکړي مګر کارونه باید وخت په وخت له نـوو شیانو نه واخستل شي اوپه کورنو کښې نوې رڼا ګانې پیداشي.

زمانه ښائي چه زاړه شیان له کاره وغورځوي اونوي هم زاړه کاندي چه دغورځولو شي مګرانسانان یې دزمانې په تاخچو او رفونو، دتاریخ په پاڼوکښې ساتي او په اوچتو ځایونوکښې یې ږدي.

هغه چاچه لمړی ځل دتېلو خاورینه ډیوه بله کړی دبرق له مخترع نه یې پوهان په کمه سترګه نه ګوري او قدریې کوي.

انسان اوجهان په هروخت اوهرحا ل کښې یوې رڼا ته محتاج دی او دارڼا وخت په وخت خپل شان اوصورت بدلوي اوپه ظروفو کښې یې تغیرراځي دهمدغه بدلون اوتغیر په اثرانسان دعلم و معرفت په لوړوالی اودپوهې په زیاتو لـو او تجلی کښې زیار کاږي.

هغه چا چه دخاورو ډیوه جوړه کړی او هغه چه دمسو ډیوه سازه کړېده یائې دښیښې په فانوس کښې کومه شمع لګولي ده دبرق اوبریښنا ترمخترع پورې هریوه کوښښ کړی چه درڼا دپاره یوه وسیله پیداکړي او دبشرتیاره خونه رنا کړي.

دوی هریو د نور او رڼا پالونکي او روزونکي دي چه دبصیرت خاوندان ورته په ډېر قدر اواحترام ګوري.

هغه رڼا چه دخاورو له تېلوپیداکېږي هغه نورچه له لمر اوسپوږمۍ څخه راځي، هغه برق چه داوبوله جریانه حاصلېږي یې دظرف اومحل له تبدیله څه ډېر فرق نلري.

که څوک په دغو ظاهري صورتو نو نه غولېږي دغو نووو احادثو قالبونو او ظروفو ته نه ګوري دشړشمو او پنبې په بوټو، دغوزانو اوزیتون په ونوکښې یوه رڼا او یو راز تېل موجودی چه په هر راز ډیوه کښې ببل کیفیت پیداکوي.

که سرې هغه تیل چه په ډیوه کښې ویني په پنبه کښې ووینې یا دغه سبزونکی برق چه په برقي نغریو کښې ګوري په اوبو کښې ولیدای شي، هغه ته اور او اوبه دومره فرق نه لري او د جهان په هره ذره کښې یوه رڼا ویني چه حتی د صحرا په کاڼو کښې یې هم پیدا کولی شي.

هغه نورچه کلیم په کوه طورکښې لیده دزیتون په هره ونه کښې شته مګر محرمانه سترګې غواړي. که دانسان تعقل قـوي شي او دحواسو په بندکښې محصور پاته نشي (که څه هم دبشر موجـوده علم هماغه رڼاده چه د حواسـو له کړکیو رانوتلي ده او بې له دینه په ده باندې توره شپه ده) په هرشي کښې به یو نور ګوري او دوجود په نړۍ کښې به داتـور اوسپین نه وي.

اوس مونږ دحواسوله تاثیر لاندې راغلی یو چه په تېلو غوړلاسونه په پنبه او پندانه وچوو او دسترګو کتل یا لامسه قوه مونږ ته حقیقت بل راز کوي او ظرف و محل راته مختلف انواع اوجناس په مخکښې دروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دغه راز راز لوښی اومنګی چه په هرکورکښې په بېل بېل صورت وینو زمونږ د نظر مانع نشي نو په هر کورکښې دیوې ویالې اوچینې اوبه دي او د ټولو مشرب یودی، که مونږ دسیند اوویالې، کوهی اوکاریز واورې اوباران په شکلونو، صورتونو او نومونو ونه غولېږو پوهېږو چه همدغه یوشی په څو نومونو یادوو او زمونږ حواسو راته واوره او باران دوه شیه کړیدی. په حقیقت کښې همدغه یو حلاوت دی چه په خټکی، هندوانه، توت، انګور، ناك، مڼه، شفتالو اونورو کښې پې حلول کړی او په هرمحل کښې یې بېل صورت بېل رنګ بېل خوند بېل نوم پیداکړی دی.

دغه لوی او واړه خمونه چه دبېلو بېلو میوو او دانو شربتونه او عرقونه پکښې پراته دي ټول یو راز کیف لري او دکجوری او اربشو په مینځکښې څه ډېر فرق نشته.

په دغسې کتنه چه سړی له صورتونو هغه خوا وګوري پوهېږي چه کورت او شړو مبې له یوې غړکې راوتلی دی اومایعات و جما دات زمونږ احساس اوشعور بېل کړی.

هغه وخت چه زمونږتماس له مادیاتو نه قطع شي او مجرد شو ،ښائي چه دنن ورځې علم اومعرفت بل راز شي او دغه رڼا بل شانې ووینو، دنن ورځې تنویري وسایل به لکه ددې کوټې بې کاره ډیوې له کاره ولوېږي اوعلم و پوهه به په نورو قالبونو کښې ځان ښکاره کړي.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ejtemaie Nazarieyat

www.ulfat.de

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library